

DE DORPSKERK

aanjager voor een toekomstbestendige
dorpskern en vitale gemeenschap

INHOUDSOPGAVE

- 00 Samenvatting
- 01 Inleiding
- 02 Onderzoeksopgave
- 03 Analyse & Verkenning: Mariënheem
- 04 Analyse & Verkenning: Kerkgebouw en terrein
- 05 Conclusies en Vervolg
- 06 Bijlage

medemogelijk gemaakt door:

**stimuleringsfonds
creatieve industrie**

00

Samenvatting

Samenvatting

Voor u ligt het onderzoeksrapport: De Dorpskerk – aanjager voor een toekomstbestendige dorpskern en vitale gemeenschap. Een samenwerking tussen projectgroep Samen Leefbaar Mariënheem, Gemeente Raalte en buro MA.AN.

Aanleiding

Met behulp van de voucherregeling, Vitale Steden en Dorpen van het Stimuleringsfonds Creative Industrie is voor de herbestemmingsopgave van het kerkgebouw O.L.Vrouw ten Hemelopneming te Mariënheem, een ontwerpend onderzoek uitgevoerd naar de achterliggende dorpsbrede maatschappelijke en ruimtelijke opgaven; de wens om een vitale gemeenschap en leefbare dorpskern in stand te houden.

Het onderzoek richt zich daarmee niet alleen op een herbestemming van het kerkgebouw, maar verkent ook de ruimtelijke en programmatische samenhang met het kerkterrein en de relatie tot de dorpsomgeving.

Een vraaggerichte leefbaarheidsagenda vanuit Gemeente Raalte, biedt ruimte om de herbestemming van de dorpskerk in een breed verband met lokale belanghebbenden te verkennen en zo goed mogelijk aan te sluiten op de leefbaarheidsopgaven die bewoners verenigingen en ondernemers zelf ervaren.

Uitwerking

Het resultaat van dit onderzoek is een ruimtelijk en programmatisch voorkeursmodel als wenkend perspectief voor herbestemming van het kerkgebouw O.L.Vrouw ten Hemelopneming. Ook ligt er een voorstel voor her-inrichting en herontwikkeling van het omliggende kerkterrein (Parochiebos) met een breed draagvlak vanuit de lokale dorpsgemeenschap.

In het kerkgebouw is er, naast nieuwe ruimte voor maatschappelijke functies, kleinschalige bedrijvigheid en culturele activiteiten, ook een blijvende spirituele en pastorale invulling - in de vorm van een stilteruimte met mogelijkheden voor kleinschalige vieringen - inpasbaar.

Het voorkeursmodel agendeert ook een aantal samenhangende dorpsopgaven die een plek kunnen krijgen op het kerkterrein, zoals behoefte aan (doorstroom naar) woningbouw voor ouderen en het samenbrengen van maatschappelijke functies om vrijwilligerspotentieel in het dorp te bundelen.

Vervolg

De uitkomsten van het onderzoek dienen als vertrekpunt om samen met lokale bewoner en ondernemers en in overleg met Gemeente Raalte de planologische en financiële haalbaarheid van de voorgestelde herbestemming verder te verkennen.

Met de parochie Heilig Kruis worden de mogelijkheden voor het verlengen van de pastorale invulling (zonder eredienst) verder geconcretiseerd. Deze pastorale visie is voor de parochie een voorwaarde voor verdere afspraken met de gemeenschap over de herbestemming van het kerkgebouw.

Bevindingen en aanbevelingen

Het is moeilijk generieke conclusies te trekken voor kerkherbestemmingen in de parochie Heilig Kruis, laat staan binnen Nederland. Welk kunnen we iets leren van de gekozen werkvorm en onderzoeksresultaten in Mariënheem:

Het onderzoek voor Mariënheem heeft laten zien dat er binnen lokale gemeenschappen veel kennis is over de opgaven die spelen binnen een dorpsgemeenschap en welke oplossingsrichtingen daarop kunnen aansluiten.

Een actieve rol van bewoners, zoals georganiseerd vanuit de werkgroep Samen Leefbaar mariënheem, draagt in grote mate bij het welslagen van een ontwerpend onderzoek en met name het omzetten van ideeën in een uitvoeringsagenda. Ook het vroegtijdig betrekken van de bredere gemeenschap draagt bij aan lokaal draagvlak.

Tot slot: de verbeeldingkracht van het ontwerpend onderzoek draagt bij aan een goede dialoog tussen alle partijen. Het legt een solide basis voor een concreet haalbaarheidsonderzoek naar de financiële en planologische mogelijkheden van de voorgestelde herbestemming en dorpsontwikkeling.

01

Inleiding

Achtergrond

In Nederland neemt het aantal mensen wat zich religieus noemt elk jaar af en neemt de herbestemming van religieuze gebouwen toe, zo blijkt uit onderzoek van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), programma Toekomst Religieus erfgoed (2021).

Nederland is in totaal 7.110 gebedshuizen rijk, waarvan ongeveer 6900 kerkgebouwen zijn. Al in 2019 werden ongeveer 1400 kerken getransformeerd naar diverse culturele of maatschappelijke functies zoals, onder andere wijkcentrum, museum, theater, appartementen of congresruimtes (van der Berggen & de Fijter, 2019). Door aanhoudende afname van het aantal mensen wat zich religieus noemt zullen er volgens Colliers International tot 2030 nog eens 1700 kerken hun deuren sluiten en hun religieuze functie verliezen (Trouw, 2021). De toekomst van kerkgebouwen wordt op lokaal niveau vormgegeven door onder andere het opstellen van kerkvisies bij gemeentes. Dit vraagt volgens het programma religieus erfgoed om een samenwerking tussen de gemeentes, geloofsgemeenschappen en bewoners.

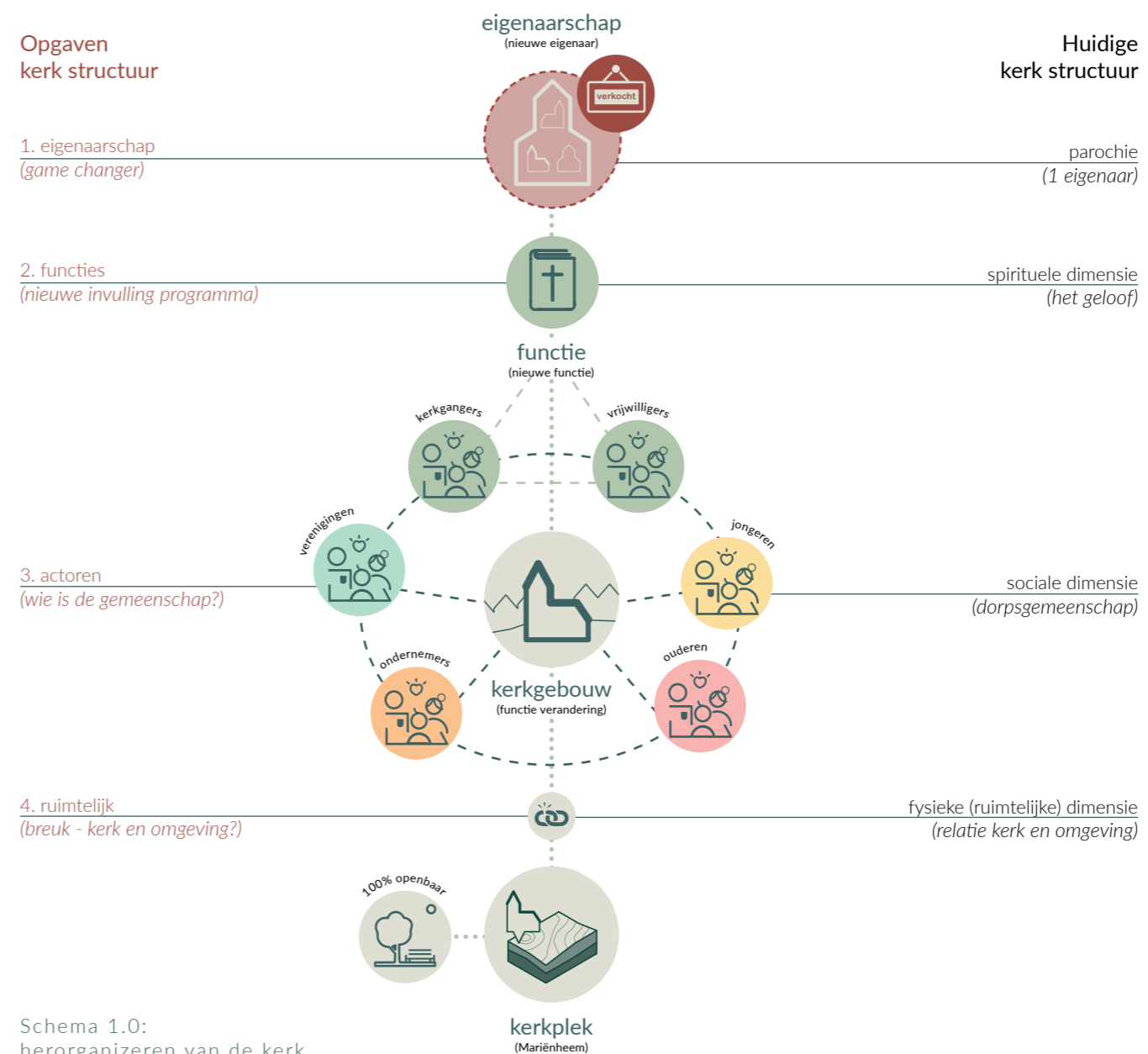
De herbestemming van een dorpskerk blijkt een gevoelige opgave. Het vraagt om nieuwe manieren van denken; hoe wordt de kerk gereorganiseerd zowel op ruimtelijk als programmatisch vlak en welke nieuwe vorm van eigenaarschap past hierbij? Een terechte vraag die wordt meegenomen in het rapport van de RCE is dan ook: Van wie is het kerkgebouw? Voor veel omwonende draagt het kerkgebouw bij aan de identiteit van een stad of is het een baken in het dorps landschap. Kerkgebouwen functioneren vaak ook als verlengde van de openbare ruimte, een gemeenschappelijke plek, in een veel al private omgeving. Tevens dragen de kerken een collectieve, Nederlandse, geschiedenis met zich mee. De conclusie is dat het 'eigenaarschap' vooral breed wordt gezien ook al is er formeel maar één juridische eigenaar (Toekomst Religieus Erfgoed, 2021).

In steden bieden kerken vaak kansen voor nieuwe programma's. Bijvoorbeeld in de vorm van hotels, restaurants, woonvoorzieningen of zelfs geheel onverwachte functies zoals skateparken. In dorpen is de opgave voor herbestemming van kerken complexer omdat het vaak hand in hand gaat met de leefbaarheid en vitaliteit van de woongemeenschap. Thema's als vergrijzing, voorzieningen die wegtrekken en terugloop van het aantal vrijwilligers speelt hier een rol. Vaak leidt dit tot multifunctionele accommodaties of dubbelgebruik van voorzieningen(ruimtes).

Hoewel de kerken ook in dorpen leeglopen en sluiten is de betrokkenheid van bewoners vaak groot, omdat het voor hen belangrijk is om de dorpskerk te behouden en opnieuw het hart van het dorp te laten zijn. 'Hier ligt immers een belangrijk deel van de ziel van het dorp: een gezamenlijk verleden dat de identiteit van het dorp weerspiegelt' (Koren, Strolenberg, & Wijmans, 2016).

Opgave Mariënheem

Ook de parochie Heilig Kruis onttrekt zeven kerken aan de eredienst met een herbestemmingsopgave voor de dorpskerken in de omgeving van Raalte, waaronder de O.L.Vrouw ten Hemelopneming te Mariënheem, die de deuren in 2025 zal sluiten. Een vraaggerichte leefbaarheidsagenda, zoals opgesteld door Gemeente Raalte, biedt in Mariënheem kansen om de herbestemming van deze dorpskerk in een breed perspectief met lokale belanghebbenden te verkennen.

Schema 1.0:
herorganiseren van de kerk

Rol van professionele (publieke) actoren

De transformatie van kerken is een actuele opgave, één die niet op zichzelf staat. Er wordt veel kennis uitgewisseld door diverse professionele (publieke) partijen en naar onderlinge samenwerking gezocht. Dit is nodig omdat de herbestemming van kerken ook een complexe opgave betreft die zich afspeelt tussen verschillende (bestuurlijke) lagen en verantwoordelijkheden. Ook het religieuze bestuur georganiseerd in het bisdom en de parochie speelt daarbij een niet te onderschatten rol.

Nationale actoren

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Min. OCW)

Het Ministerie van OCW deelt kennis richting de gemeentes in onder andere: Bouwstenen voor een kerkvisie, handreiking 2019 en Kerkvisie: van visie naar uitvoering, handreiking 2022.

Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE)

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is op diverse vlakken actief en zet de opgave voor kerken hoog op de agenda. Zo is ook het programma Toekomstig Religieus Erfgoed ontstaan. Zodoende kijkt de RCE ook naar nieuwe samenwerkingsverbanden onder andere door kennisdeling in samenwerking met de provincie en gemeenten. Het gaat hier vooral om met elkaar in dialoog te gaan en samen de kerkopgave op te pakken. De RCE zoekt ook naar werkvormen waar studenten kunnen aan haken. Studenten ondersteunen werkgroepen in dorpen en steden om gezamenlijk te kijken naar herprogrammering van kerken.

Kennisinstituten

Ook kennisinstituten dragen bij aan de kennisdeling. Vanuit Urbanlabs op de TU/e wordt onderzoek gedaan naar de toekomst van kerkgebouwen in relatie tot het landschap: Kerkenlandschap, een pilot studie in 10 gemeentes rond Noord-Brabant. Hieruit zijn een aantal conclusies gevormd die op grotere schaal inzicht geven naar de relevantie van behoudt van kerken in ons landschap. De kerken als systemen vormen een rode draad in de Nederlandse geschiedenis en laten een reeks aan gedachtengoed zien van: romaanse-, gotische-, schuur-, neogotische- tot aan wederopbouwkerken. Het onderzoek bood ook inzicht in de relatie tussen kerkgebouw en kerkterrein. Waarbij vaak het kerkterrein zijn eigen waarden en geschiedenis kent, die in de transformatie van kerken vaak wordt vergeten of een opgave op zichzelf wordt. Dit biedt inspiratie voor de aanpak van de transformatie van de kerk in Mariënheem. De waarde van de plattelandskerk in Mariënheem kan in dit geval niet los staan van het landschap.

Regionale actoren

Provincie Overijssel

In Overijssel zullen de komende jaren 20 kerken moeten sluiten (Molen, 2021). De Provincie faciliteert vooral de gesprekken met de dorpen onderling: wat zijn de kansen, mogelijkheden en waar lopen dorpen tegen aan als het gaat om de herbestemmingsopgaven? Provincie Overijssel faciliteert door onder andere het opstellen van prijsvragen en door kennisbijeenkomsten te organiseren voor de omliggende dorpen. De meeste dorpen wachten namelijk niet af en verschillende bewoners en/of werkgroepen richten zich op de herbestemmingsopgave voor hun kerk, zo ook Mariënheem.

Parochie en Bisdom

De Parochie Heilig Kruis vormt als vertegenwoordiger van het Bisdom Utrecht de belangrijkste gesprekspartner als het gaat om de uiteindelijke waardebepaling en voorwaarden tot verkoop. De wensen van de parochie zijn in dit onderzoek meegenomen.

Lokale actoren

Gemeente Raalte

Gemeente Raalte kiest in relatie tot de leefbaarheidsagenda van de dorpsgemeenschappen (waaronder de herbestemming van het kerkgebouw) bewust voor een faciliterende rol. De gemeente legt het initiatief overwegend bij lokale gemeenschappen, waarmee de dorpen zelf het eigen draagvlak creëren en lokale behoeften in beeld brengen. Het accent ligt daarbij vaak op het op het op peil houden van voorzieningen

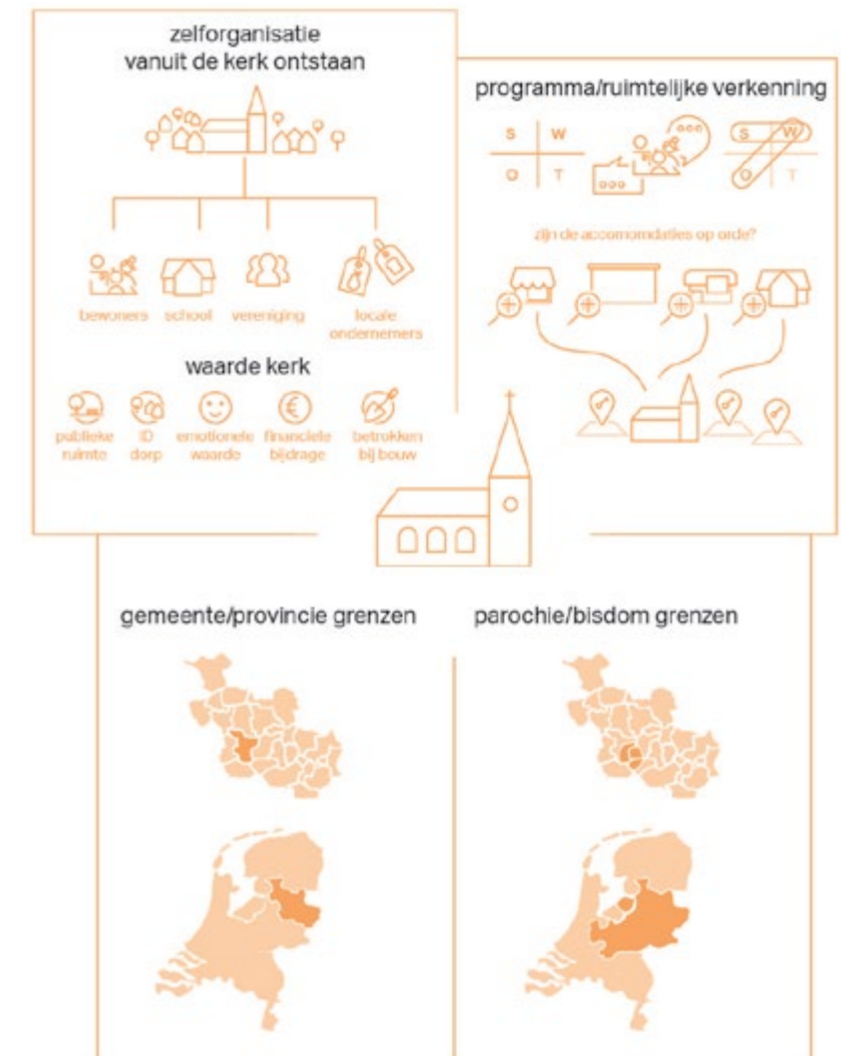
Het belangrijkste aandachtspunt voor de gemeente is hoe je van initiatief en idee tot haalbare plannen komt. Ontwikkelingen die op elkaar inspelen vragen om een zorgvuldig plan van aanpak, waarbij afhankelijkheden zoveel als mogelijk kunnen worden uitgesloten door deze in afzonderlijke fasen op te pakken en uit te werken.

Aan de hand van een subsidieregeling in het kader van de Kerkvisie zijn er vanuit Gemeente Raalte middelen beschikbaar om concrete plannen te toetsen op financiële en juridisch-planologische haalbaarheid.

Plaatselijk Belang en Samen Leefbaar Mariënheem

De kracht van kleine dorpskernen is dat er vaak een sterke mate van zelforganisatie en verbondenheid is. Bewoners zetten zich via belangenorganisaties in voor een opgave zoals de herbestemming van de dorpskerk in Mariënheem.

Wanneer er eenmaal een vliegwielt is haken andere partijen gemakkelijker aan - in dit geval ook publieke instanties - om te participeren in het proces tot herbestemming. Met deze bottom-up benadering vanuit de eigen gemeenschap is het mogelijk een grote groep belanghebbenden te betrekken en een bredere leefbaarheidsopgave voor de dorpskern te verbinden aan de ruimtelijke en programmatische opgave voor het kerkgebouw en terrein.

Schema 1.2: complexiteit van de herbestemmingsopgave

02

Onderzoeksopgave

Onderzoeksrichtingen

Het ontwerp onderzoek heeft betrekking op drie schaalniveau's en gaat daarmee in op verschillende onderzoeksvragen:

De kerk Herbestemming kerkgebouw en kerkterrein

Vanaf 2025 is er nog maar één centrale kerk in de parochie Heilig Kruis zijn waar de eredienst zal worden gehouden: de Kruisverheffing in het centrum van Raalte. In zeven overige kernen is de parochie genoodzaakt hun kerken te onttrekken aan de eredienst en de kerkdeuren te sluiten: Mariënheem, Luttenberg, Heeten, Nieuw-Heeten, Haarle en Broekland.

De kiem van dit onderzoek voor de dorpskerk in Mariënheem is gelegd door de werkgroep Samen Leefbaar Mariënheem. De werkgroep heeft in samenspraak met de parochie de mogelijkheid aangegrepen om zelf invloed uit te oefenen in het proces tot herbestemming en probeert daarbij een brug te slaan tussen de parochie, de lokale gemeenschap en publieke instanties.

In hoofdstuk 4 wordt na de dorpsverkenning verder ingegaan op de kansen voor het kerkgebouw en kerkterrein:

Welke herbestemming van functies kunnen op draagvlak rekenen in het dorp, waar is behoefte aan? welke ingrepen zijn daarvoor nodig en welke functies dragen bij aan een haalbaar plan?

Voorafgaand aan het ontwerp onderzoek is in het najaar 2021 een inloophbijeenkomst georganiseerd om ideeën en suggesties in het dorp op te halen voor de kerkherbestemming. De wens tot behoud van het kerkgebouw als centrale ontmoetingsruimte in het hart van het dorp vormt de gemene deler. Niet alleen het kerkgebouw, maar juist ook het kerkterrein kan daarbij een rol van betekenis spelen en ruimte bieden voor nieuwe functies.

Alvorens de bouwkundige en ruimtelijke kansen van het gebouw en parochiebos verder te verkennen is met dit ontwerp onderzoek eerst naar de opgaven, verbanden en behoeften in het dorp gekeken. Dit om een goede afweging te maken tussen mogelijke functies en de daarbij passende ontwerp ingrepen.

Het dorp

Ruimtelijke en maatschappelijke opgaven en verbanden

De kerk heeft altijd een belangrijke rol gespeeld voor de vitaliteit en leefbaarheid in de gemeenschap. Om antwoord te geven op de vraag welke herbestemming van het kerkgebouw kansrijk is voor Mariënheem kijken we eerst naar de sociale, ruimtelijke en programmatische verbanden.

In hoofdstuk 3 wordt verder ingegaan op de kansen en uitdagingen vanuit de leefbaarheidsopgaven en accommodaties in het dorp:

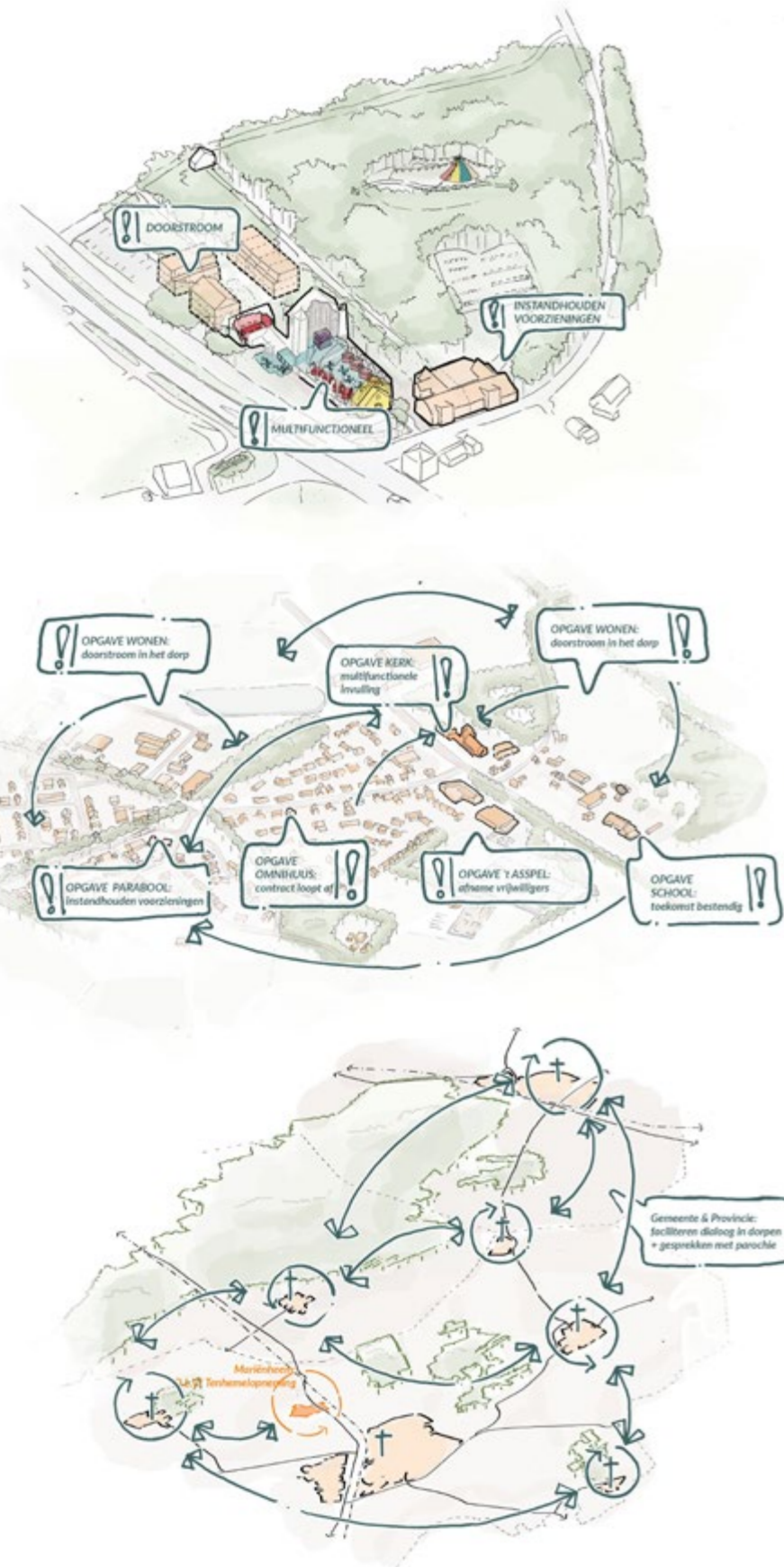
Wat betekent de herbestemming van een kerkgebouw voor de lokale gemeenschapsstructuur die zich hier rondom gevestigd heeft? En, hoe zien de sociale, ruimtelijke en programmatische verbanden in het dorp er nu uit en op welke wijze kunnen deze opnieuw worden georganiseerd om het kerkdorp vitaal te houden, met het kerkgebouw als mogelijk middelpunt?

De Parochie

Parochie Heilig Kruis

Voor de parochie leeft de vraag hoe er in het kerkgebouw, ook zonder eredienst, een pastorale invulling kan worden gecontinueerd. Daarnaast kunnen ervaringen tussen de verschillende kerkdorpen worden uitgewisseld. In het verlengde van dit onderzoek is aandacht voor vragen die samenhangen met de verkoop door de parochie:

Welke voorwaarden zijn voor de parochie van belang bij de verkoop? Stelt zij eisen aan de functies?

Schema 1.1: kerkopgave vanuit een brede context

Uitwerking/ Onderzoeksmethode

Inloopbijeenkomst
9-10 oktober 2021

FASE I

Inventarisatie

- Historische ruimtelijke én sociale analyse van Mariënheem en kerkterrein
- Enquête & gesprekswandeling verenigingen en ondernemers
- Beleidsverkenning met Gemeente Raalte

FASE II

Ontwikkelscenario's

- Kansen voor (strategische) herschikking van functies in het dorp
ruimtelijke verbeelding voor een aantal sleutellocaties
- Kansen voor herbestemming kerkgebouw
verbeelding en case-studies van transformatiemogelijkheden
- Overkoepelende gebiedsopgaven & kansen

FASE III

Voorkeursscenario en afwegingskader

- Dialoog met sleutelactoren
- Beoordelen, afwegen en prioriteren van scenario's en vervolgstappen

dorp

Analyse
Historische ontwikkeling
Mariënheem

Gesprekswandeling
29 januari 2022

3 scenario's

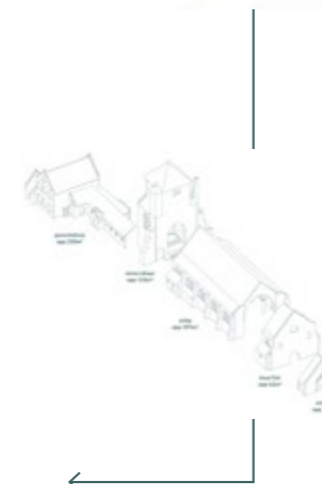
Tafelgesprekken

- School
- Parabool

Voorkeursscenario
Werkgroep

Slotbijeenkomst
Ophalen draagvlak en
perpectief op vervolg
12 april 2022

kerk

Verkenning
Ruimtelijke
mogelijkheden

Referenties

Voorkeursscenario
Werkgroep

03

Analyse & Verkenning: Mariënhheem

Omgeving

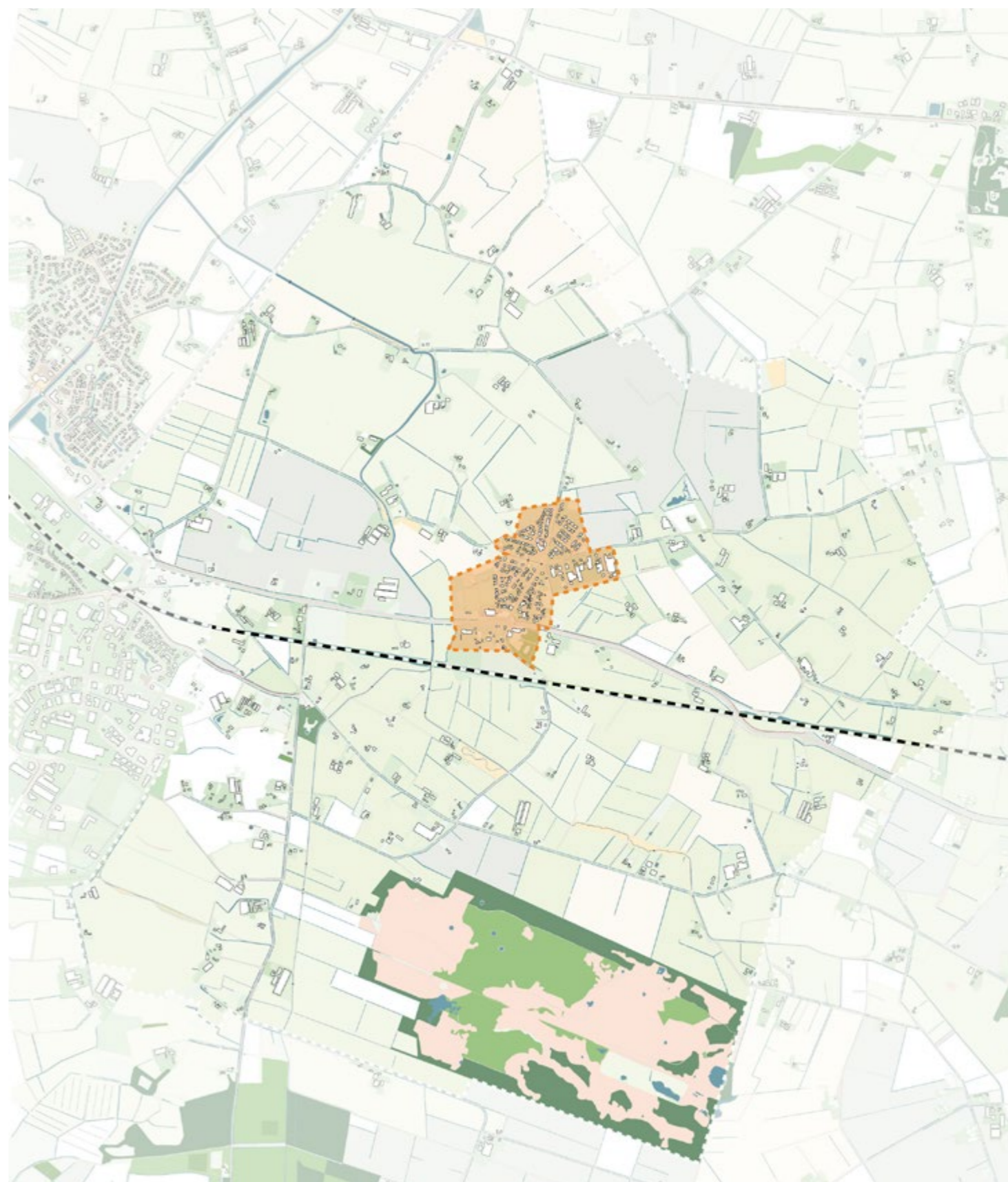
Opgave in het dorp

Mariënheem, 'Het dorp dat er niet had moeten komen', aldus de titel van het boek van Theo van Mierlo over het 75-jarig bestaan van het dorp, anno 2012. En toch heeft zich in het jonge dorp Mariënheem een bloeiende gemeenschap ontwikkeld rondom de bouw van de dorpskerk en parochieschool in de jaren '30 van de vorige eeuw. Nu, 85 jaar later blijkt dat de gemeenschapszin en het vrijwilligerswezen nog steeds sterk aanwezig is vanuit verschillende verenigingen. Dit ondanks de afnemende betekenis van het geloof. Tegelijkertijd staan deze verenigingen en de leefbaarheid in het dorp onder druk: in het dorp is behoefte aan woningbouw – met name voor ouderen – om doorstroming te bevorderen en in nieuwe aanwas voor onder andere de lokale verenigingen en de school in het dorp te voorzien. Een aantal locaties in het dorp bieden daarbij kans om ruimte te maken voor inbreiding en sommige verenigingen zien kans om krachten te bundel en accommodaties te verduurzamen. De herbestemming van het kerkgebouw kan hiervoor een aanjager zijn en opnieuw de plek van samenkomst en ontmoeting zijn.

Ontstaansgeschiedenis: buurtschappen en erven

Raalte was voor een lange tijd het enige dorp in de regio, waar allerlei voorzieningen, kerk, handel en nijverheid plaats vond. De omgeving bestond uit zeven agrarische buurtschappen: Raan, Linderte, Luttenberg, Boetele, Ramele, Pleegste en Heeten, clusters van boerderijen die zich in losse hoevezwermen op de hogere gelegen enken bevonden (Mierlo 2012).

Vanaf het einde van de 16e eeuw trad ook in Salland definitief de reformatie op. De katholieken in en om Raalte kerkten in verschillende erven. In 1685 werd er een schuurkerk in Lierderholthuis gebouwd, de statie Heino-Raalte kreeg hiermee hun eigen kerkgebouw. Helaas lag deze vrij ongunstig vooral voor de katholieken in Raalte en Heeten. Pas rond 1750 werden er nog 3 schuurkerken gebouwd in Luttenberg, Heeten en het Heemen. De laatste locatie lag niet ver van het huidige Mariënheem. Na het splitsen van de statie Heino-Raalte, had Raalte drie schuurkerken waarbij die van het Heemen de grootste was. Hierin konden 1.100 bewoners kerken. Op verschillende zondagen waren er zelfs ongeveer 1.800 tot 2.000 inwoners in de kerk het Heemen als de kerken in Luttenberg en Heeten uitvielen. Tijdens een brand in 1834 werd de schuurkerk op het Heem verwoest (Mierlo, 2012).

Situering

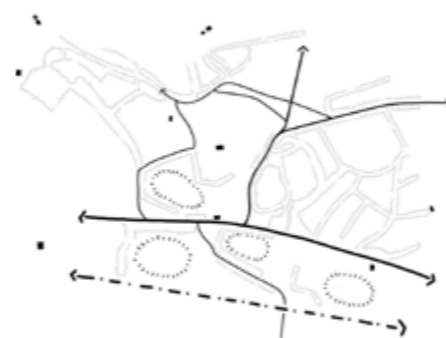
Het dorp Mariënheem bestaat uit een dorpskern en omliggende erven

Geschiedenis van het dorp

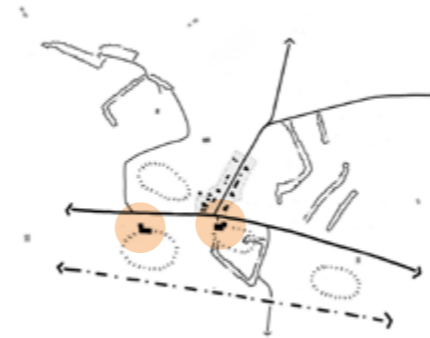
Van school tot bloeiende (parochie)gemeenschap

Het bouwen van een nieuw kerkgebouw op deze locatie was niet vanzelfsprekend. De aartsbisschop H. van de Wetering deelde de pastoor van Raalte mee dat er een tweede parochieschool gebouwd moest worden in de buurtschap van Pleegte rond 1930. De bisschop concludeerde vooral dat een nieuwe parochie onder de parochie Raalte wenselijk en noodzakelijk was. De nieuwe aangestelde pastoor van Dijk richtte zich op het stichten van een nieuwe parochiekerk in het noordoosten van Raalte. Zijn eigen parochie was te groot geworden en wilde hij ontlasten. Als het niet aan de volharding van pastoor van Dijk had gelegen zou de school, de kerk en het dorp Mariëenheem niet hebben bestaan. Volgens priester W.R. de Jong kon de school het best op een plek landen waar in de toekomst een kerk gebouwd kon worden. De Jong adviseerde de bisschop om eerst te beslissen waar de tweede parochiekerk moest komen en daarna de locatiekeuze voor de school te maken. Na lange protesten van inwoners en andere parochieleden, tegen de komst van de school en eventueel een nieuwe parochie, werd de school op zondag 1 oktober 1933 officieel geopend en ingezegend door pastoor Van Dijk.

In 1936 werd er een brief aan de bisschop geschreven waaruit de noodzaak voor een nieuwe parochie noodzakelijk bleek. De kerk in Raalte die plek bood voor 1.200 kerkgangers terwijl er 2.900 kerkgangers waren. De kerk pulde regelmatig uit. Uitbreiden van het kerkgebouw was geen optie. Het stichten van een nieuwe parochiekerk bij de nieuwe school leek vanzelfsprekend, het zou onlogisch zijn om een kerk te realiseren zonder school, en andersom. In 1936 had pastoor De Jong architect G. M. Leeuwenberg aangewezen om de nieuwe kerk te bouwen. Op vrijdag 26 november 1937 werd de kerk door Pastoor De Jong ingewijd. Tijdens de bouw van de kerk en de jaren daarop heeft De Jong volop geïnvesteerd om de school, kerk en de gemeenschap vorm te geven. Zo werden diverse bijeenkomsten in het parochiehuis gehouden. Een parochieblad en het oprichten van kerkelijke verenigingen zorgden voor meer eensgezindheid binnen het dorp. "...godsdienstige maatschappelijke- en ontspanningsverenigingen; en daar zullen we in de herfst toch aan moeten beginnen; anders wordt het hier een 'dode' geschiedenis, vooral voor de jongeren" aldus pastoor De Jong (Mierlo, 2012).

1925: het landschap
Boederijen, coulissenlandschap en essen

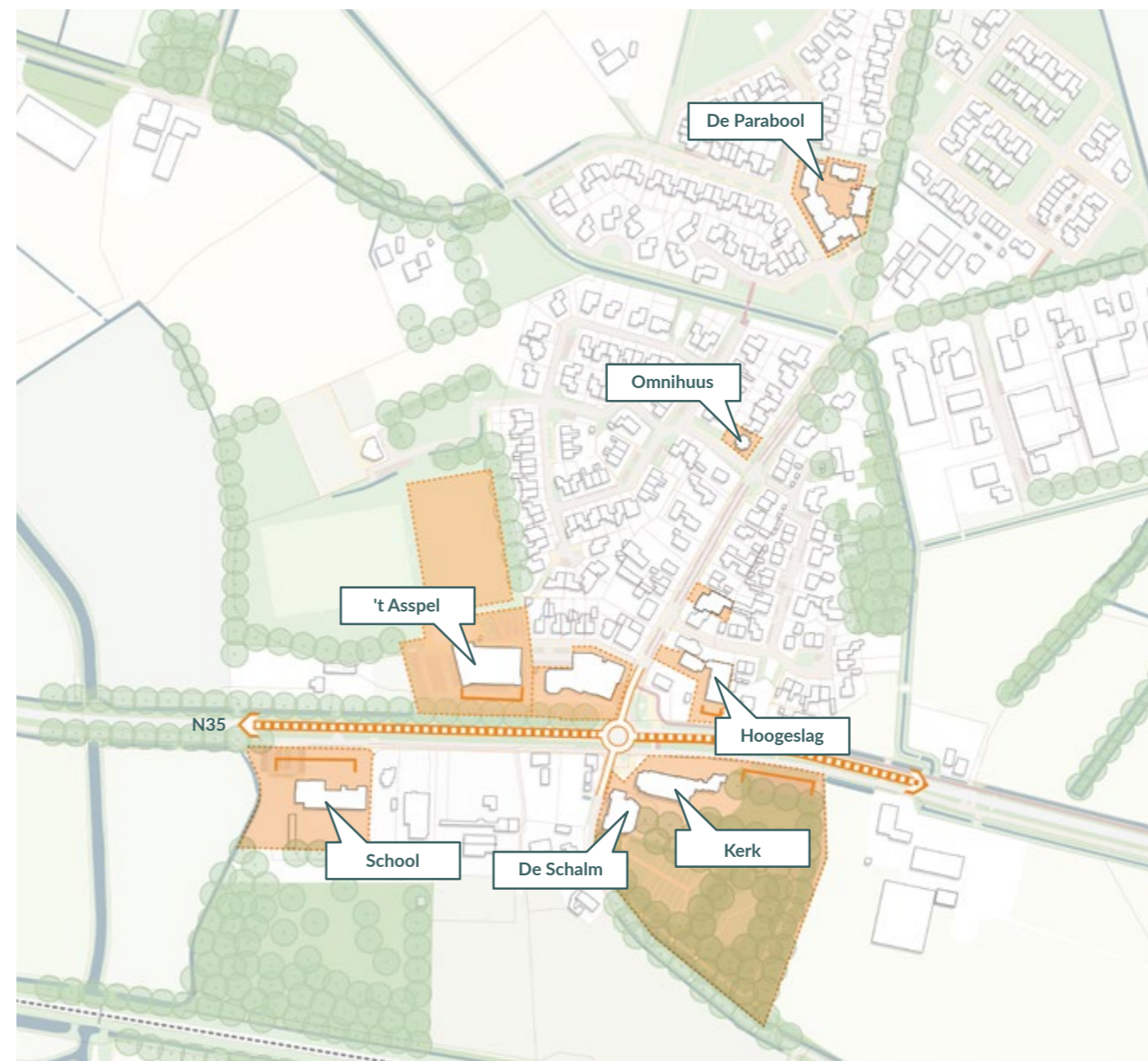
1940: kerk en school als aanjager
School en kerk worden gebouwd. Lint ontwikkelings langs de Hellendoorseweg

1990: gemeenschap vanuit verenigingen
Uitbreiding westwaarts woonerven en sportaccomodatie(s) 't Asspel

2022: centrale plek voor de buurt
Uitbreiding noordwaarts, woningen en industrieterrein. Maatschappelijk programma en winkelvoorziening in het centrum van het dorp 'De Parabool'

Accomodaties in Mariëenheem
uitdaging vanuit het dorp is het instandhouden van de sociale en maatschappelijke voorzieningen.

Gemeenschap door de jaren heen

'Gemeenschap georganiseerd vanuit de kerk'

1930: blad geschiedenis oprichten school en kerk

1933: school 1933

1937: kerkkoor 1937

1960: bedevaartstocht 1960

1965: aankomst pastoor Andringa 1965

1973: ondernemer jubileum viering 1973

1963: 1e elftal van SV Mariënheem op platte wagen 1963

1976: de MIK 1976

1983: De Schalm, ringwerpen 1983

1987: afscheid 25 jaar schoonmaakster bij St. Antoniuschool 1987

1991: afscheid pastoor Brummel 1991

1999: sportmis 1999

2009: Midzomerfeest 2009

2019: Koningdag 2019

2021: Midzomerfeest 2021

Actie de Schalm

Geef voor een vitaal MARIËNHEEM

Kabouterroute, parochiebos

bosmis

Midzomerfeest 2009

Koningdag 2019

Midzomerfeest 2021

1937: kerk 1937

1939: parochieblad 1939

1951: bruidsmisjes om pastoor kruse bij 25-jaar priesterfeest te begeleiden 1951

1958: gezamenlijk uitstapje ABTB en boerinnenbond in 1958 naar Valkenburg

1970: Oversteken N35, 1970

1973: huizen worden gebouwd 1973

1977: Mis 40 jaar bestaan 1977

1977: carnaval 1977

1982: opening tunnel 1982

1986: midzomerfeest 1986

1987: Parochiejubileum toont: Mariënheem nog een echte gemeenschap

1987: midzomerfeest 1987

1987: vieren 50 jaar bestaan Mariënheem 1987

1987: opening 't Asspel 2005

1987: tunnel 2005

1987: vieren uitbreiding school 1993

2005: opening 't Asspel 2005

2005: tunnel 2005

2005: vieren uitbreiding school 1993

2008: jeugdkamp 2008

2008: jeugdkamp 2008

2010: ijsbaan 2010

2010: ijsbaan 2010

2011: kijk bij bakkerij Eddy Veldkamp 2011

2011: kijk bij bakkerij Eddy Veldkamp 2011

2011: opendag de Schoapie

2011: opendag de Schoapie

2011: opendag Omnihuus 2014

2011: opendag Omnihuus 2014

2011: opening koelekast - geitenhouderij reimert

2011: opening koelekast - geitenhouderij reimert

2011: afscheid Haarmans vrijwilliger de schalm (sd)

2011: afscheid Haarmans vrijwilliger de schalm (sd)

2011: vieren 50/60 jaar bij De Kruidentuin

2011: vieren 50/60 jaar bij De Kruidentuin

'Gemeenschap georganiseerd vanuit de ondernemers en verenigingen'

Gesprekswandeling

29 januari inventarisatie bewoners (verenigingen & ondernemers)

Op 29 januari zijn de kansen, mogelijkheden en bedreigingen verkend voor de leefbaarheid en vitaliteit van het dorp. Op zeven locaties in het dorp zijn de opgaven vanuit verschillende accommodaties en ondernemers verkend met als laatste locatie de kerk. De gesprekswandelingen zijn vastgelegd in een beeldend verslag (zie pagina 16 en 17).

De achterliggende vraag die daarbij is gesteld: *Hoe zien de sociale, ruimtelijke en programmatische verbanden in het dorp er nu uit? En op welke wijze kunnen deze opnieuw worden georganiseerd om het kerkdorp vitaal te houden, met het kerkgebouw als middelpunt?*

Bewoners organiseren zich niet langer rondom één locatie, maar rondom meerdere plekken in het dorp. Tegen een achtergrond waarin niet alleen het aantal kerkgangers, maar ook het ledenaantal van verenigingen en basisschoolleerlingen lijkt af te nemen, staan verschillende partijen open om vanuit een samenwerking de krachten op één locatie te bundelen. Het kerkgebouw- en terrein kunnen hierin een rol van betekenis spelen. Het kerkgebouw als huiskamer van de gemeenschap.

Samenhangend met de behoefte aan voorzieningen in het dorp is er ook een duidelijke behoefte aan woningbouw om specifieke doelgroepen – starters en ouderen - te huisvesten die graag in het dorp willen blijven. Voor deze doelgroepen is nu een zeer beperkt aanbod in het dorp. Veel huidige dorpsbewoners zien in het huidige kerkgebouw en terrein als een geschikte locatie voor kleinschalige woningbouw rondom een gemeenschappelijk voorzieningskern. In combinatie met de bouw van nieuwe gezinswoningen aan de rand van het dorp ontstaat hiermee een nieuw perspectief op het op peil houden van het voorzieningenniveau in het dorp.

Scenario ontwikkeling

Vanuit de gesprekswandelingen zijn er drie scenario's ontwikkeld: herschikken van functies, open kerkgebouw of een private functie, zoals wonen. Deze scenario's worden op pagina 19 toegelicht.

Samenvatting van bevindingen uit de gesprekswandelingen

- Sportcomplex 't Asspel, bakkerij, winkel en dagbestedingscentrum De Parabool, gemeenschapshuis De Schalm en de lokale basisschool st. Antonius vormen de belangrijkste plekken waarom de gemeenschap georganiseerd is.
- Elke accommodatie heeft zijn eigen identiteit en focusdoelgroep.
- Rondom het sportcomplex liggen een aantal kansen om een terrein voor evenementen in te richten en in de nabijheid hiervan te zoeken naar een locatie voor een gewenste buurtkroeg.
- Met name de sportverenigingen en de school zijn afhankelijk van nieuwe jeugdige aanwas.
- De Parabool is er naast winkel voor bewoners, als dagbestedingscentrum voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt (de locatie is er voor mensen uit Marienheem en omliggende dorpen)
- In de Schalm vinden naast evenementen voor het hele dorp ook veel activiteiten plaats waar specifieke doelgroepen (veelal ouderen) op afkomen (Bingo, Biljart, etc.)
- De accommodaties in het dorp zijn bouwkundig goed op orde.
- Het schoolgebouw vormt hierop een uitzondering en kent in de toekomst een renovatieopgave.
- Het gebouw waarin De Parabool is gehuisvest en de functie van bakkerij hebben een hoge energievraag, waarmee deze partij geïnteresseerd is naar mogelijkheden van verduurzaming op de huidige locatie of verhuizing waarbij geïnvesteerd kan worden in een meer circulaire onderneming.
- Het huurcontract van de historische vereniging Omnihuus loopt af. De vereniging is op zoek naar een nieuwe locatie - de kerk vormt een mooie ruimte om ook exposities te organiseren.
- Buiten de gebouwde accommodaties om vormt het parochiebos een gewaardeerde plek in het dorp.
- Ondernemers zien kans in een nieuwe toeleidende weg naar het bedrijventerrein, waarmee de Hellendoornseweg richting het kerkgebouw kan worden ontlast.

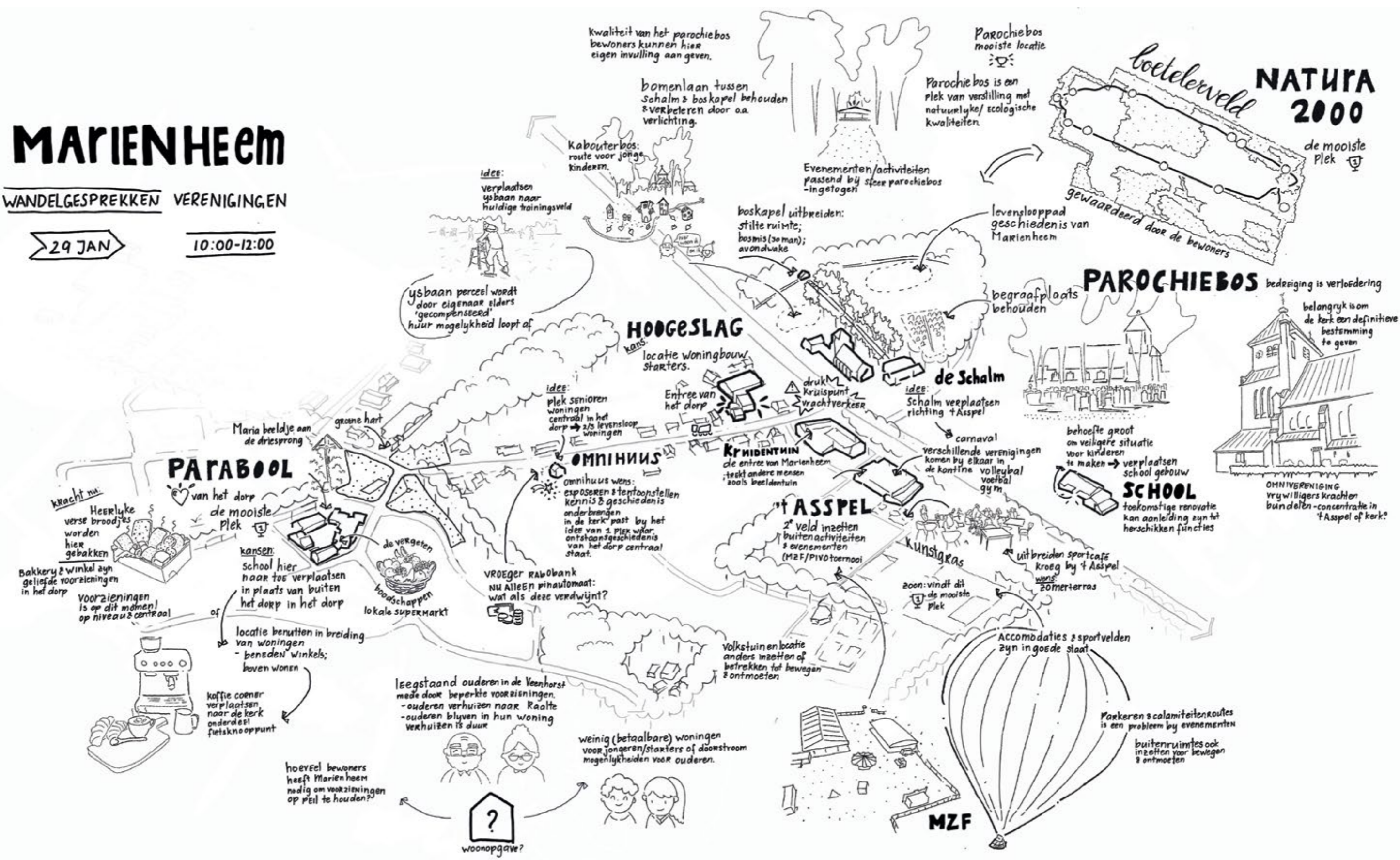
Beeldverslag - verenigingen

MARIENHEEM

WANDELGESPREKKEN VERENIGINGEN

29 JAN

10:00-12:00

Beeldverslag - ondernemers

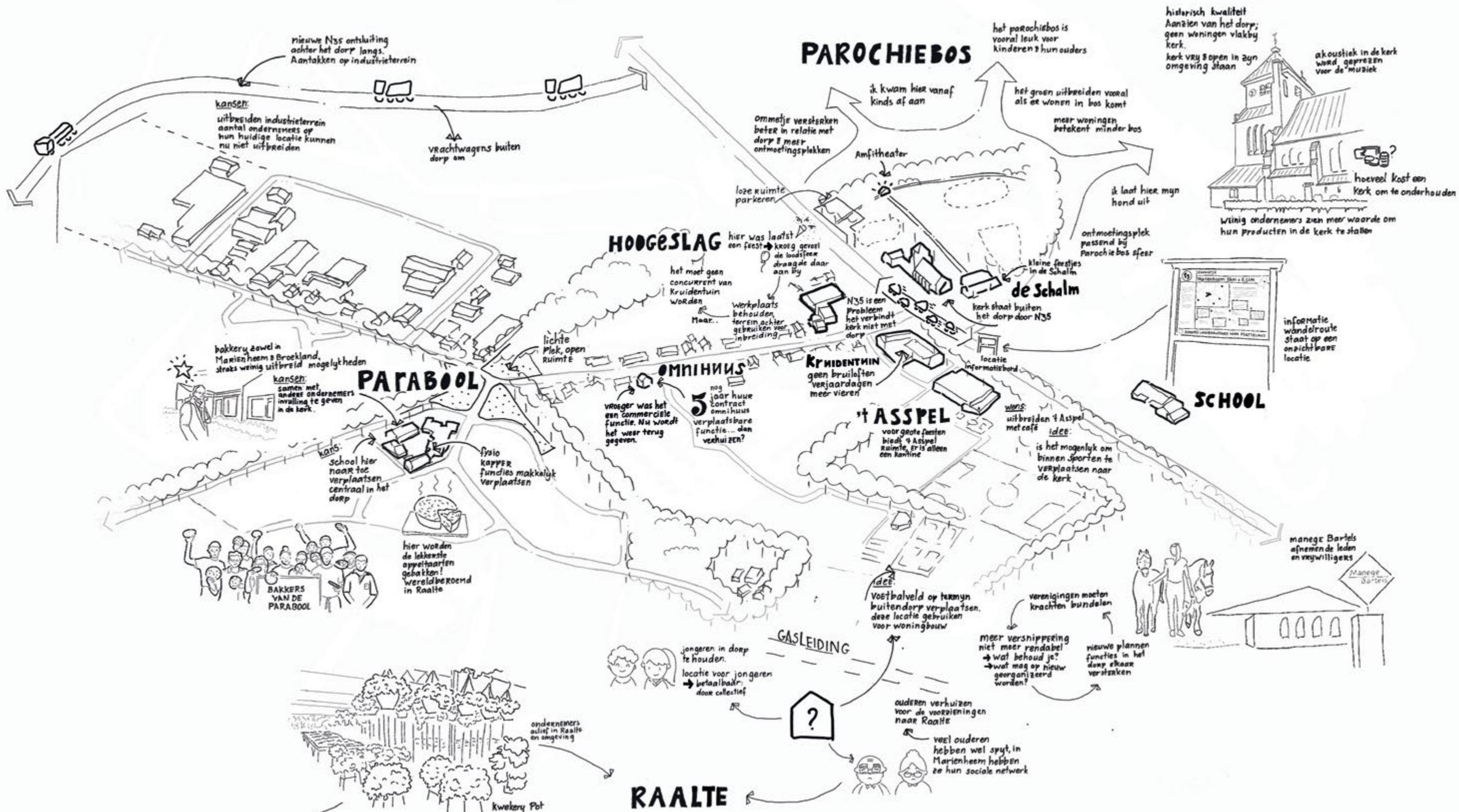
MARIENHEEM

WANDELGESPREKKEN

ONDERNEMERS

29 JAN

12:00-14:00

In gesprek met stakeholders

Met een aantal sleutelactoren zijn er aanvullende gesprekken gevoerd om een beter inzicht te verkrijgen in de kansen voor het herschikken van functies in het dorp. De gesprekken zijn in eerste instantie het draagvlak te onderzoeken van de partijen om hun rol in de 'schuifpuzzel' voor het dorp beter te kunnen bepalen.

De school: St. Antonius Mariënheem

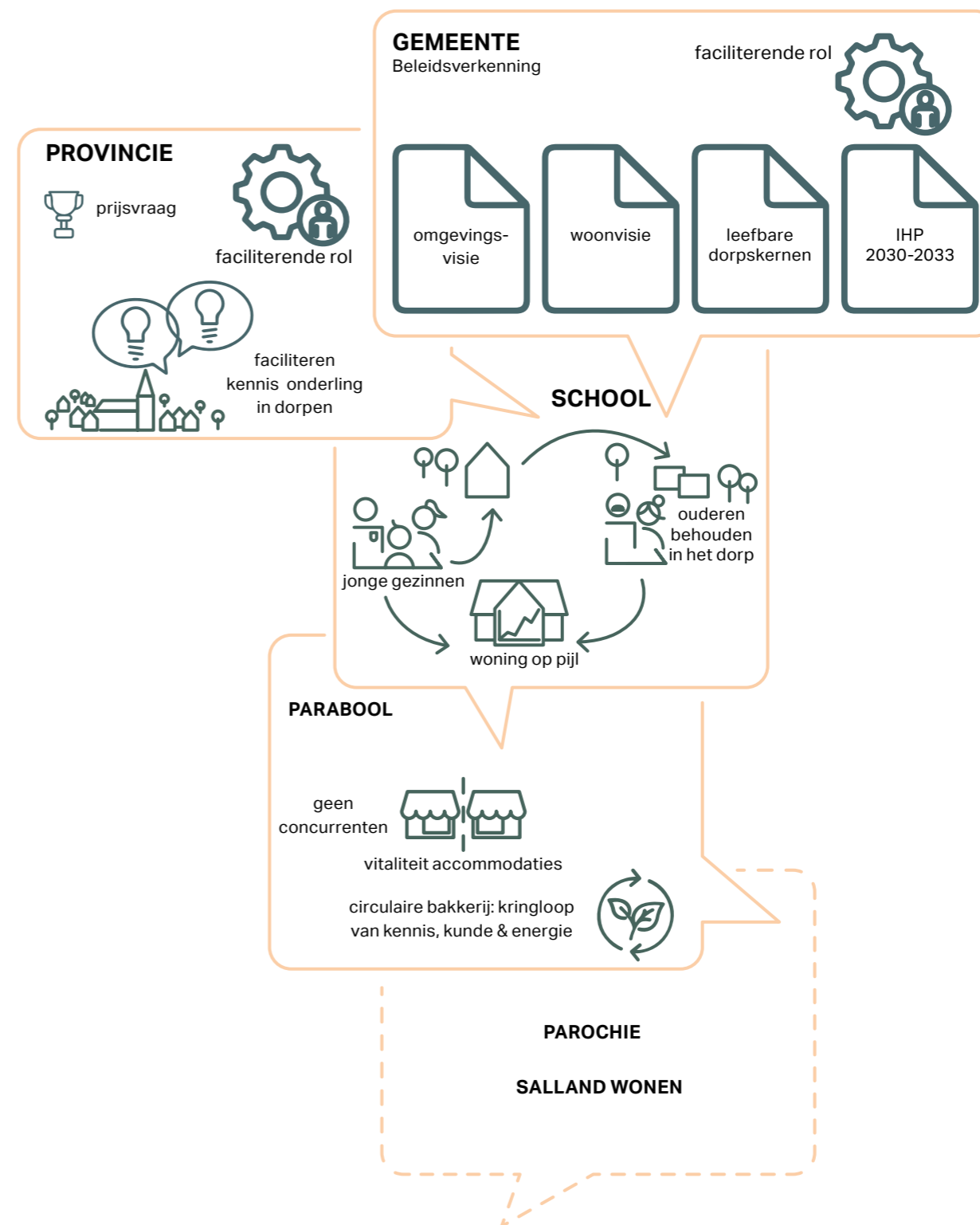
Vanuit het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2030-2033 wenst Gemeente Raalte de basisschool in in de dorpskern van Mariënheem te behouden. In de periode van 2030 tot 2033 staat het schoolgebouw echter wel op de agenda om te renoveren (HEMM, 2021). In reactie op de uitkomsten van de gesprekswandelingen ziet de directie van de school kansen in een schuifpuzzel voor het dorp waarbij de school op een meer centrale en verkeerveilige plek in het dorp kan landen. Als hiermee op de huidige schoollocatie woningen kunnen worden gerealiseerd ziet de schooldirectie dit als een gunstige ontwikkeling voor het dorp. Zeker als hiermee door komst van jonge gezinnen nieuwe aanwas voor de school kan worden gecreeerd.

De Parabool

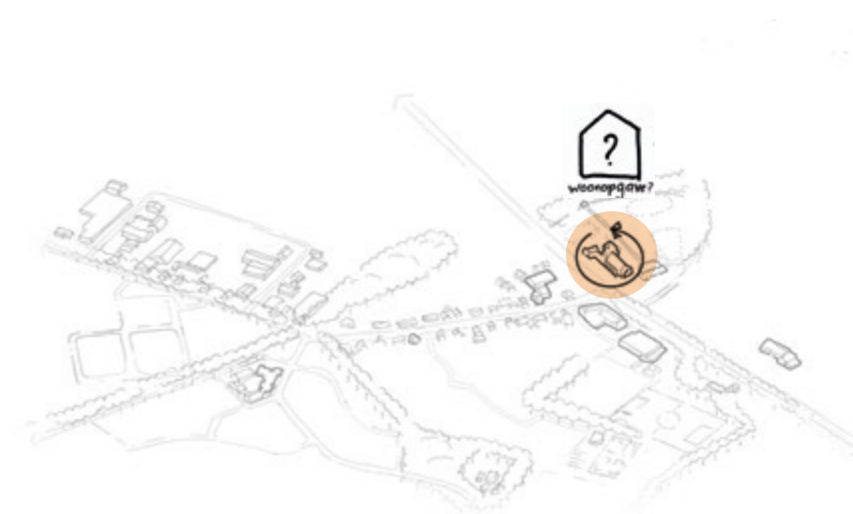
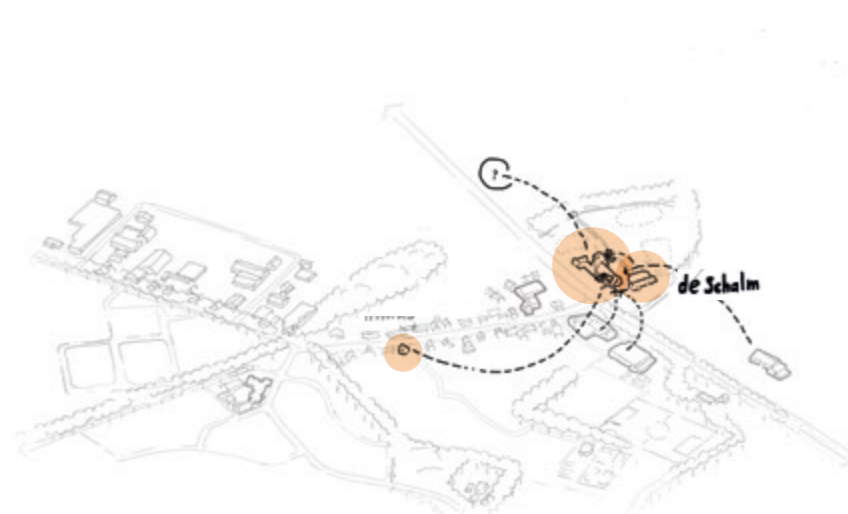
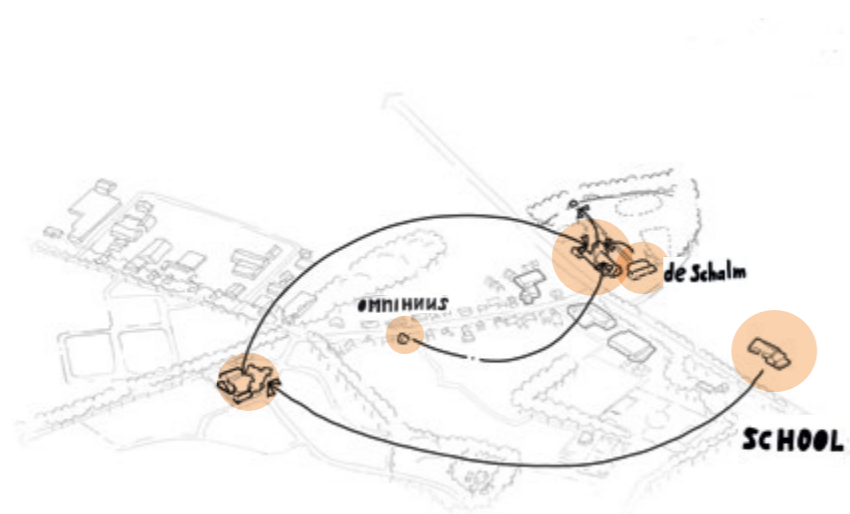
De Parabool is een organisatie die ondersteuning biedt aan mensen met een verstandelijke beperking. In Marienheem gebeurt dit vanuit een bakkerij, winkel en coffecorner. De managers van de locatie en het werkbedrijf geven aan dat de businesscase van deze voorzieningen afhankelijk is van de inkomsten uit de dagbesteding en vrijwilligers. Ook ligt er met het oog op de kosten een verduurzamingsopgave voor het gebouw en met name de bakkerij. Een herschikking van functies waarbij de werkbedrijf met andere accomodaties samenvalt biedt ook kans om de samenwerking met andere vrijwilligers versterken.

Na deze verdiepende gesprekken met de schooldirectie en managers van het werkbedrijf De Parabool zijn ook hun huidige locaties onderwerp van het ontwerpend onderzoek gemaakt. De studie op pagina 21 toont de ruimtelijke inpasbaarheid van de school op de Paraboollocatie en mogelijkheden van woningbouw op de huidige schoollocatie.

Woningstichting SallandWonen, eigenaar van het gebouw van de Parabool en Parochie Heilig Kruis, eigenaar van het kerkgebouw, worden meegenomen in de uitkomsten van de studie en zullen in de vervolgvragen worden betrokken.

3 Scenario's voor kerkgebouw en dorp

Scenario 1: herschikken van functies

- Accommodaties zijn op orde, een concrete opgave in de toekomst is het schoolgebouw.
- Behoeftte van bewoners om het schoolgebouw centraal in het dorp te plaatsen, op de plek van de Parabool.
- Eigenaar van de Parabool toont interesse vanuit mogelijkheden om uit te breiden en samen te werken
- Aandachtspunt: barrierewerking N35

Scenario 2: open kerkgebouw

- Bestaande accommodaties hebben hun eigen identiteit, dit zo veel mogelijk in stand houden.
- Kerkgebouw als open multifunctionele ruimte. Breed te gebruiken door bestaande verenigingen/ondernemers in het dorp.
- Programmering aantrekken van buiten dorp?
- Aandachtspunten: noodzaak omnivereniging, potentiële concurrentie en gebouwonderhoud.

Scenario 3: private functie - bv. wonen

- Woningbouw als functie waar de meeste behoefte aan is.
- Kans voor collectieve woonconcepten vanuit bouwtypologie en terrein.
- Doelgroepen: jongeren en ouderen.
- Aandachtspunt: ruimte voor ontmoeting en bezinning? welke functies kun je nog meekoppelen?

Eén voorkeurscenario

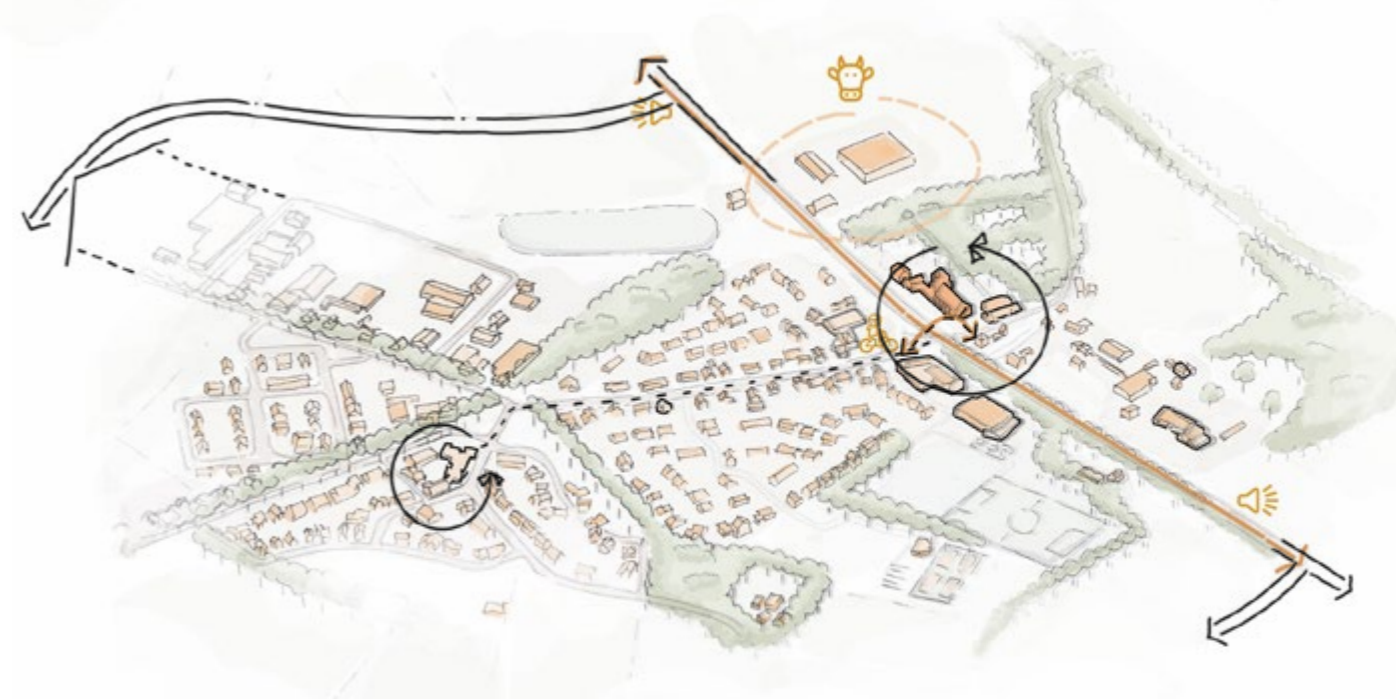

Eén voorkeurscenario

- Inbreiding van huisvesting op een aantal sleutel locaties waaronder de school & parabool.
- Ondernemers en verenigingen die makkelijker en graag willen verhuizen, kijken of zij nieuwe huisvesting in de kerk kunnen krijgen, zoals onder andere historische vereniging Omnihuus en De Schalm.
- De kerk zoveel mogelijk aan de gemeenschap teruggeven vanuit een open kerkgebouw
- Kerkterrein, kijken naar woonoplossingen die ook een deel van de kerk kan bekostigen.

Uitdagingen

Naast deze sociaaleconomische opgaves zijn de milieu- en geluidscontouren, zoals door ligging van de N35/ Nijverdalseweg, die het dorp doorsnijdt, opnieuw geagendeerd als uitdaging voor de huidige en toekomstige leefbaarheid in het dorp. Het behouden van een vitale dorpskern hangt sterk samen met aan de ene kant de doorstroom van woningen voor jonge gezinnen. Aan de andere kant ook het instandhouden van de belangrijkste accommodaties in het dorp. De leefbaarheid staat door afname van vrijwilligers, leden en vergrijzing onder druk.

Verkenning herschikken van functies

Veenhorstlocatie:

verkenning schoolgebouw

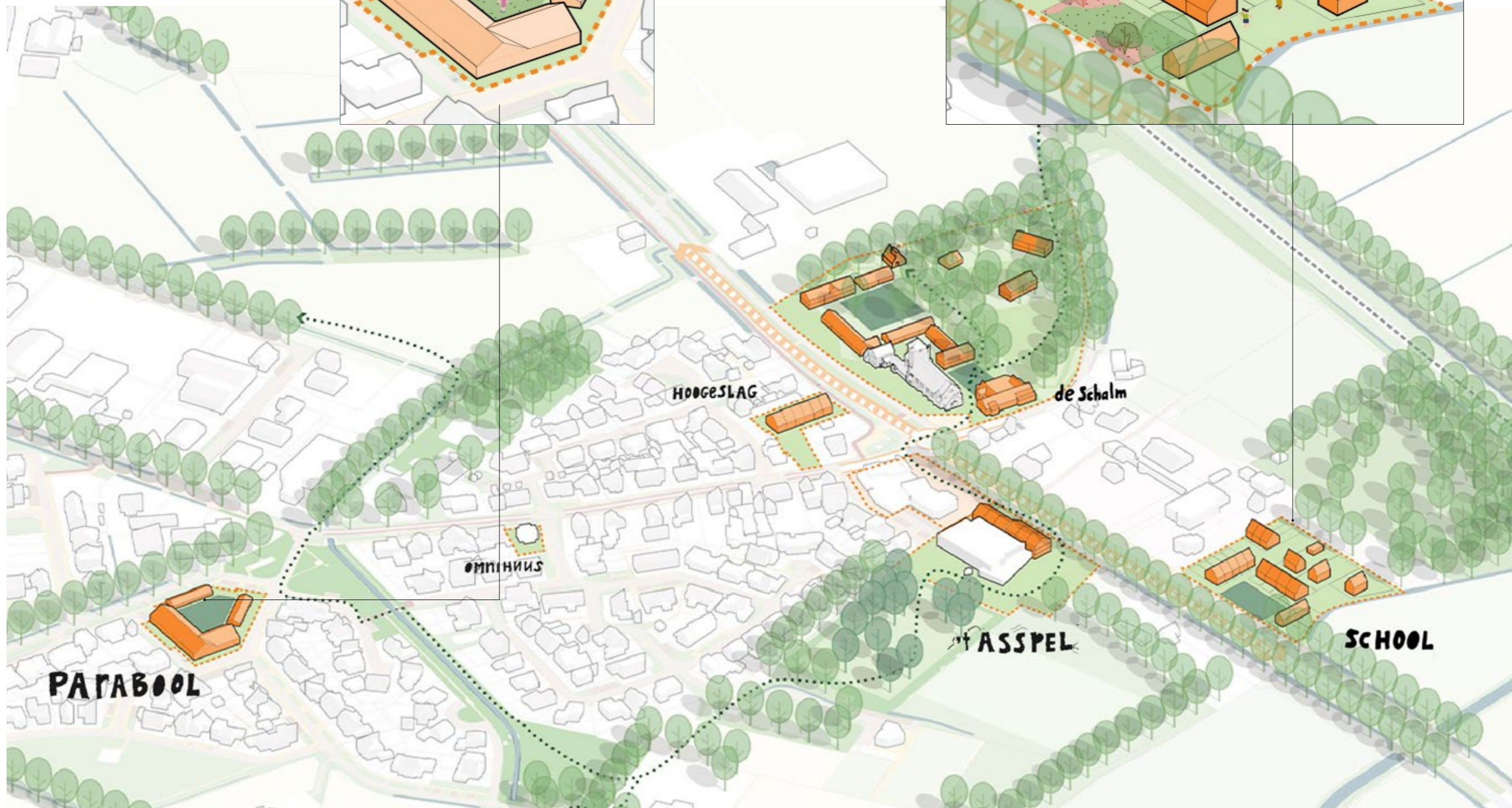
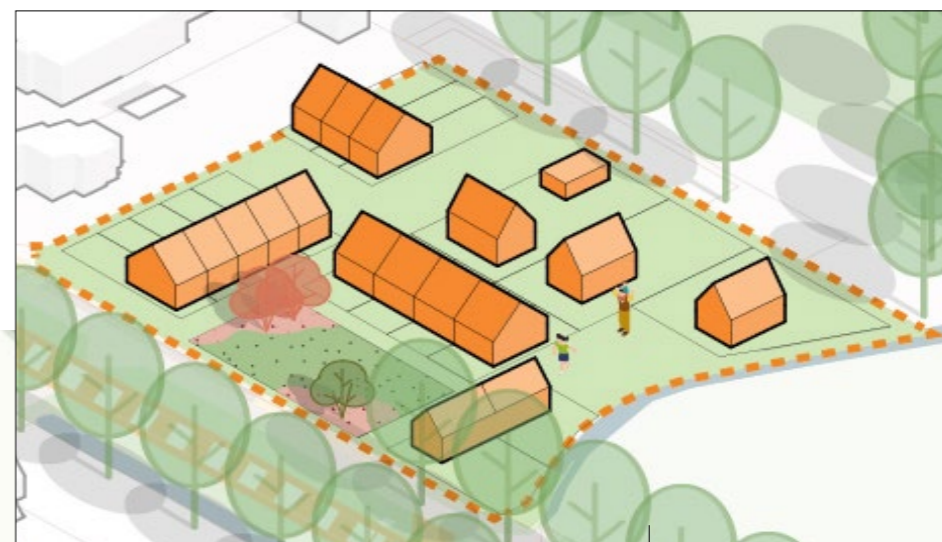
- kavel 3.198 m²
- 6 lokalen 860 m²
- schoolplein 700 m²

Schoollocatie:

verkenning woningbouw

- kavel 6.911 m²
- woningen 17

04

Analyse & Verkenning: Kerkgebouw en terrein

Geschiedenis van de kerk

Het schema hiernaast duidt op uiterst beknopte wijze de context en geschiedenis van het kerkgebouw en het kerkterrein te Mariënheem. Deze kent een lange geschiedenis van tweeduizend jaar, geëvolueerd naar een grote regionale diversiteit in stijlen, overtuigingen, oriëntatie, occupatie, tradities en gebruik van lokale technologieën en materialen (Kerk architectuur, s.d.).

De kerk als huiskamer

In de eerste drie eeuwen was het beleiden van het christelijk geloof illegaal en werden er weinig kerken gebouwd. Vaak werd de grootste woning in het dorp, van de rijkere leden van het geloof, gebruikt als kerk, om in te vergaderen en andere bijeenkomsten te houden (Kerk architectuur, s.d.). Interessant is dat het vroegere kerkgebouw vrij multifunctioneel werd ingezet in het dagelijks leven. Rond de tijd van het Romeinse rijk werd het christendom een wettige religie, waardoor meer en meer gebouwen werden gebouwd die specifiek gericht werd op één functie, het geloof.

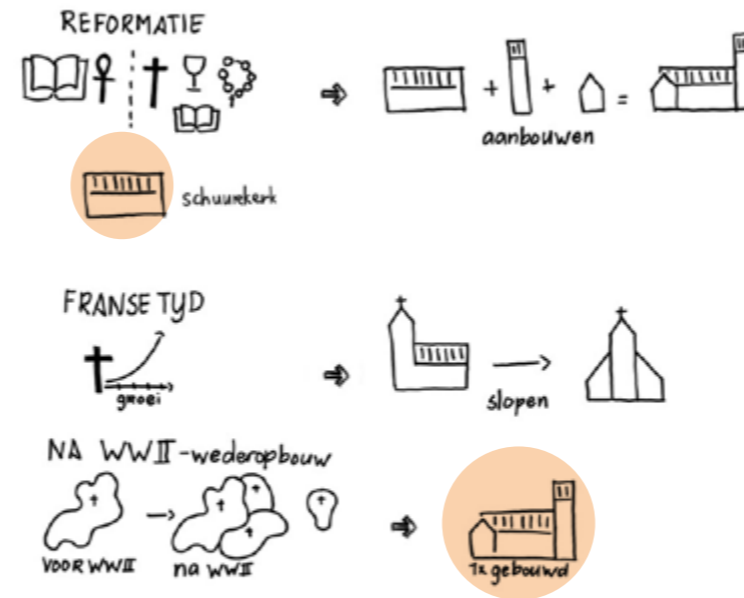
Deze geschiedenis zie je deels weer terugkomen na 1572, gedurende de reformatie. Waarbij het katholieke geloof niet meer in het openbaar beleden mocht worden. Hierdoor gingen de katholieken elders kerken, dit werd veelal stiekem gedaan in schuren van boerderijen (Schuurkerk, s.d.). Rond 1750 werd er rondom Mariënheem een schuurkerk gebouwd. Deze schuurkerk huisde ongeveer 1.800 tot 2.000 gelovigen en was verre weg de grootste in de omgeving. In deze schuurkerk kerkten zowel inwoners van het dorp Raalte als de boerenbevolking van Luttenberg tot aan Heeten (Mierlo, 2012).

De wederopbouw kerken nemen in de stedelijke context een centrale functie in. Vaak werden wijken in een keer ontwikkeld waarbij de wederopbouw kerk, de wijkkerk, een centrale functie innam als een plek voor ontmoeten, de gemeenschap en geloven. De Liturgische Beweging, in de jaren twintig, stelde opnieuw de vorm van de eredienst ter discussie. Architecten en theologen gingen hierover met elkaar in debat. Het was een tijd waarin kerken niet alleen letterlijk maar ook figuurlijk midden in de samenleving stond (van der Graaf-Duijst, G.H., 2013).

De Delftse School

Specifiek in het geval van de kerk in Mariënheem, is dat het met de gedachte is gebouwd van de Delfse School. Deze stroming kende vooral zijn invloed tijdens de wederopbouw en na de Tweede Wereldoorlog. De architectuur streefde naar universele normen, waarbij vooral de tradities van de Nederlandse plattelandsbouw intact werd gehouden.

GESCHIEDENIS

OCCUPATIE

1° nederzetting

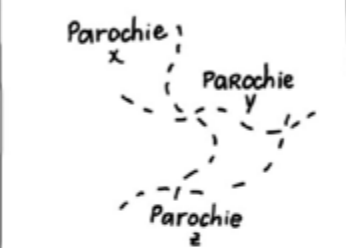

2° nederzetting

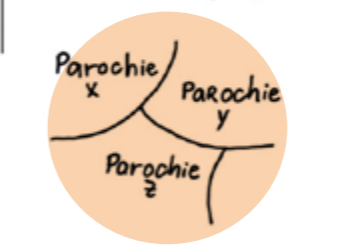

PAROCHIE

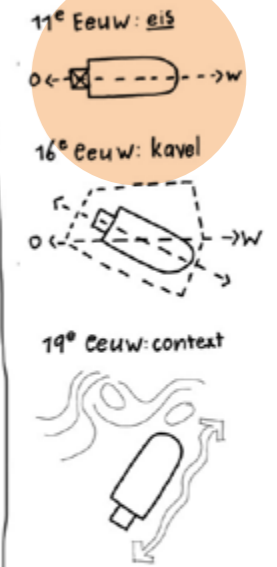
< 1500 bisdomgrenzen minder gedefinieerd

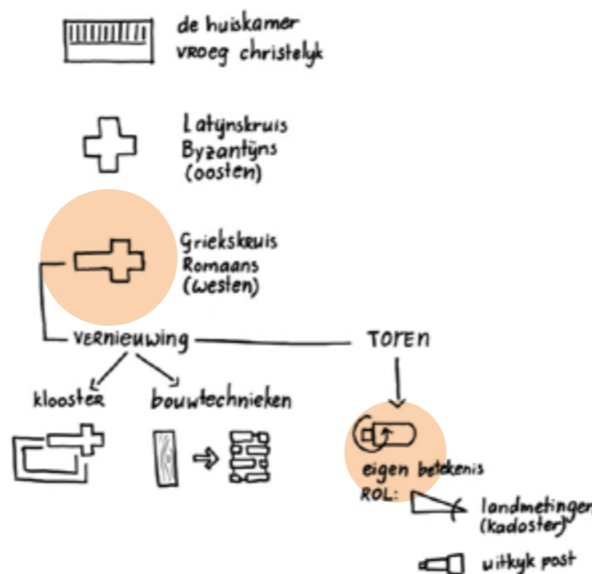
> 1580 bisdomgrenzen helder gedefinieerd

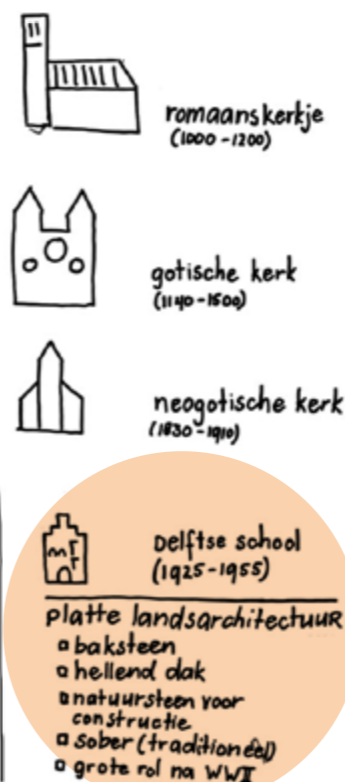
ORIENTATIE

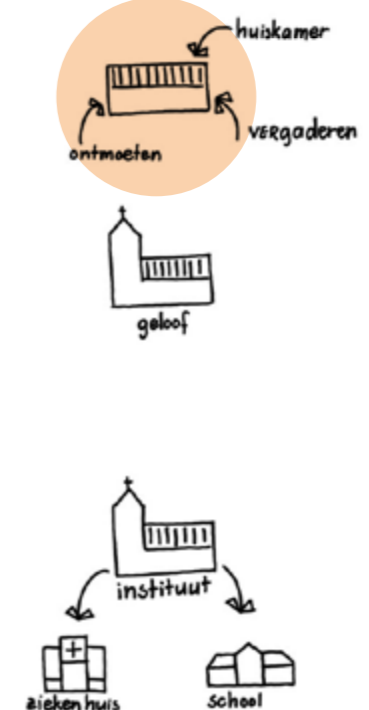
PLATTEGROND

ARCHITECTUUR

FUNCTIE

De kerk als verlengde van de openbare ruimte

vroeg christelijke
4e eeuwse kerk

reformatie - schuurkerken
ca. 1640

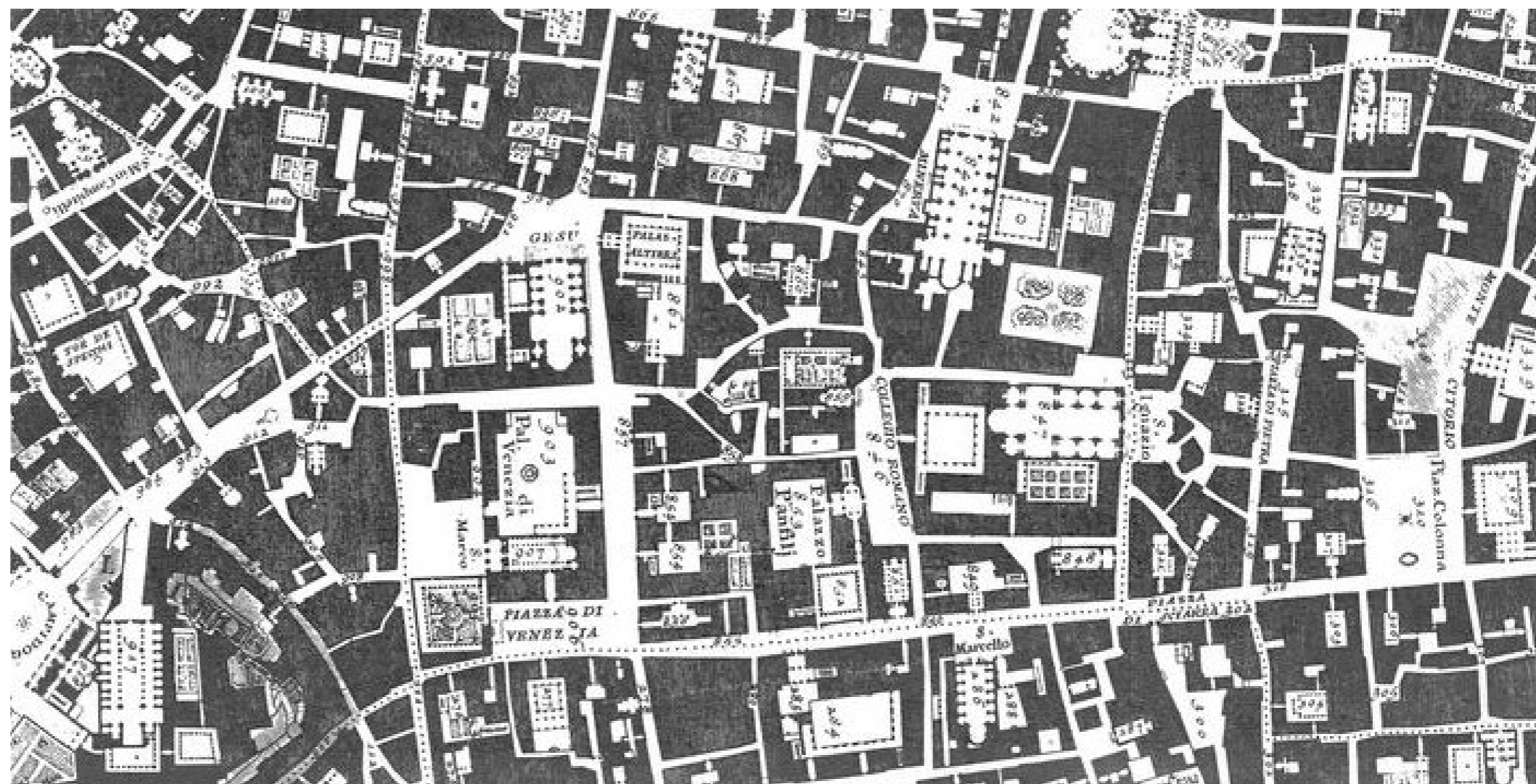

wederopbouw kerk
ca. 1950

Open kerkgebouw

De geschiedenis van de kerk als huiskamer in combinatie met de specifieke ontstaansgeschiedenis van de kerk en school in Mariënheem, geeft inspiratie voor de herprofilering van het kerkgebouw en het kerkterrein. Een kerkgebouw dat niet alleen een gelovige functie vervult maar een huiskamer is voor het dorp. Een inspiratie die ook kan worden opgehaald uit onderstaande kaart die door Nollie is gemaakt voor Rome. In deze kaarten is de

kerk als 'witte' openbare ruimte ingetekend. Een teken dat de kerk een open publieke ruimte betrof. Juist in kleinschalige dorpen is de behoefte groter om een gezamenlijke ruimte te hebben. Een plek waar men bij elkaar kan komen. Een functie die op dit moment wordt vervuld door het voormalige parochiehuis, De Schalm. Het ruimtelijk onderzoek (op pagina 26) verkent onder meer de mogelijkheid of het kerkgebouw opnieuw een centrale positie als gemeenschappelijke ontmoetingsruimte kan innemen en welke ingrepen het gebouw een meer open karakter kunnen geven.

Nollie kaart, Rome

De plattelandskerk

De waarden van de plattelandskerk een kerk in het landschap

Bijzonder aan Mariënheem is de samenhang tussen het kerkgebouw en het omliggende Parochiebos. Door de tijd heeft deze relatie tussen gebouw en omgeving helaas aan kracht ingeboet. Door de relatie tussen kerkgebouw en kerkterrein te herstellen en te versterken komt de waarde van de plattelandskerk het beste tot zijn recht.

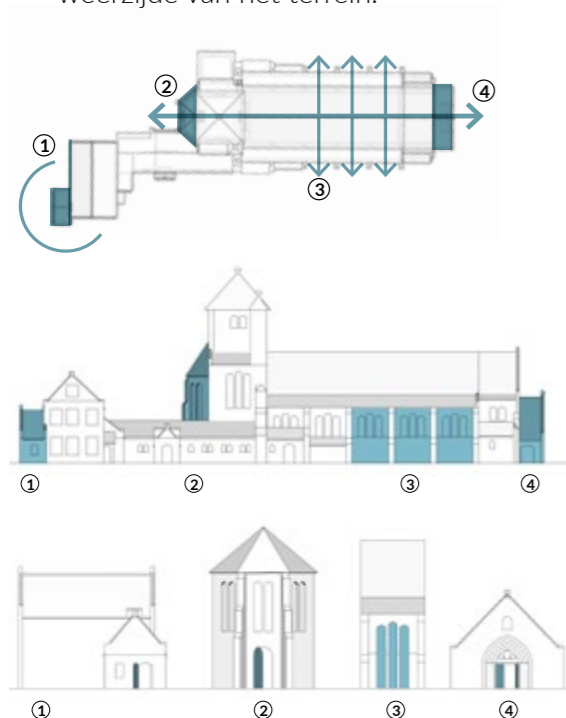

Ruimtelijke principes voor kerkgebouw en kerkterrein

Kleine bouwkundige ingrepen

Versterken alzijdigheid

1. diverse ingrepen rondom het kerkgebouw, openingen aan weerszijde van het terrein.

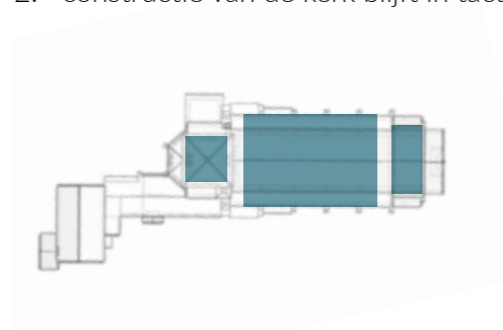

In- en uitbreiding Kerkgebouw

Inbreiden

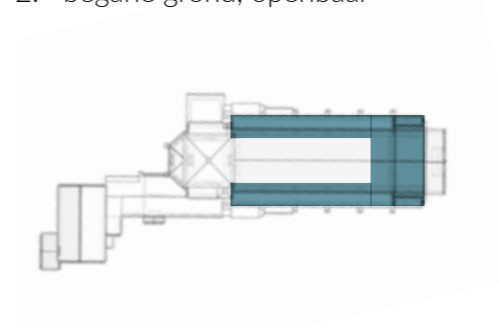
Doos in doos:

1. aparte volumes in de kerk bouwen
2. constructie van de kerk blijft in tact

Tweede vloer:

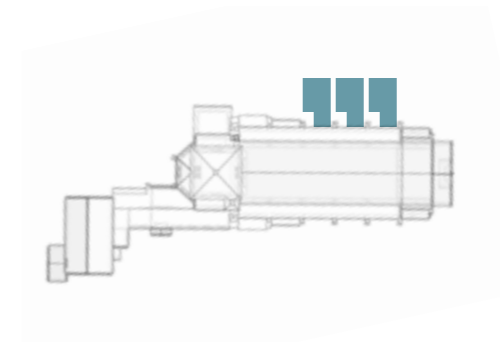
1. vide, 2e verdieping prive/semi-prive functies
2. begane grond, openbaar

Uitbreiden

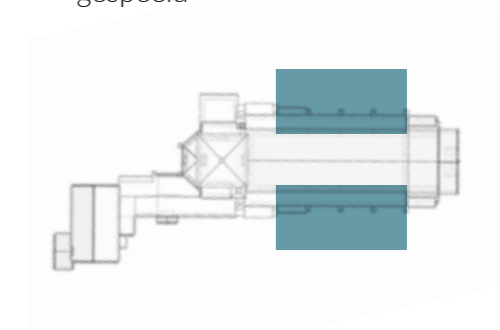
Extra functies aan kerkgebouw:

1. gebruik maken van (bestaande) gevelopeningen

Uitbouwen:

1. uitbouw vindt plaats langs zijbeuken, midden schip wordt vrij gespeeld

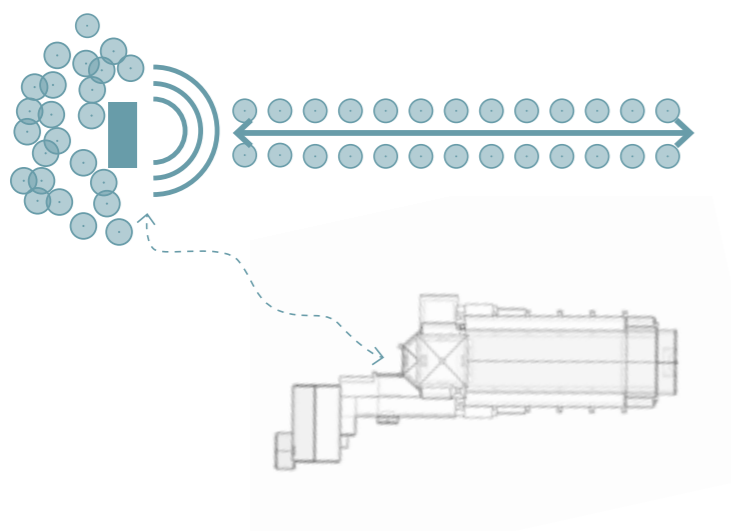

Kerkterrein

Plattelandskerk

Relatie parochiebos en kerk versterken

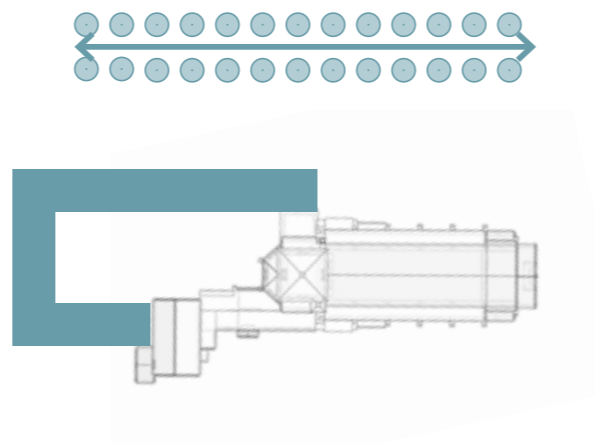
1. geloof verplaatsen naar buiten
2. kerkterrein vrijhouden van woningbouw

Uitbreiden kerkterrein

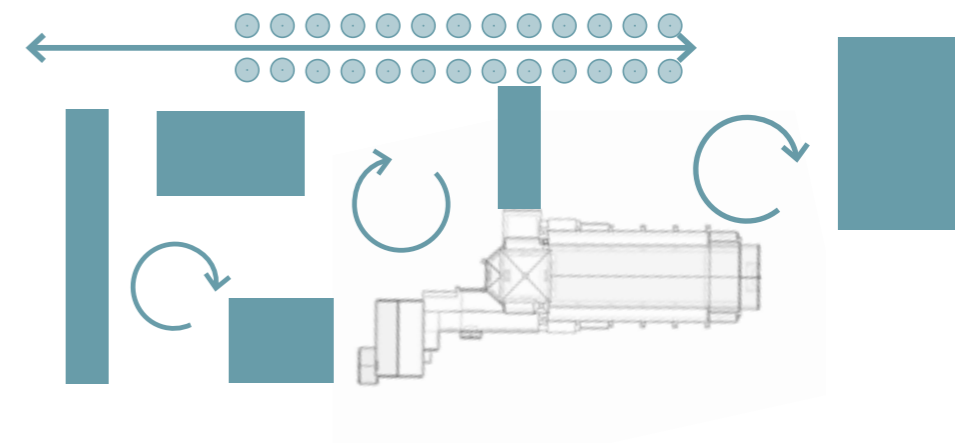
Kloosterhof typologie

1. omsloten woongebied

Begijnhoven typologie

1. serie van ontmoetingsplekken creëren rondom kerk

Voorkeursscenario kerkgebouw en kerkterrein

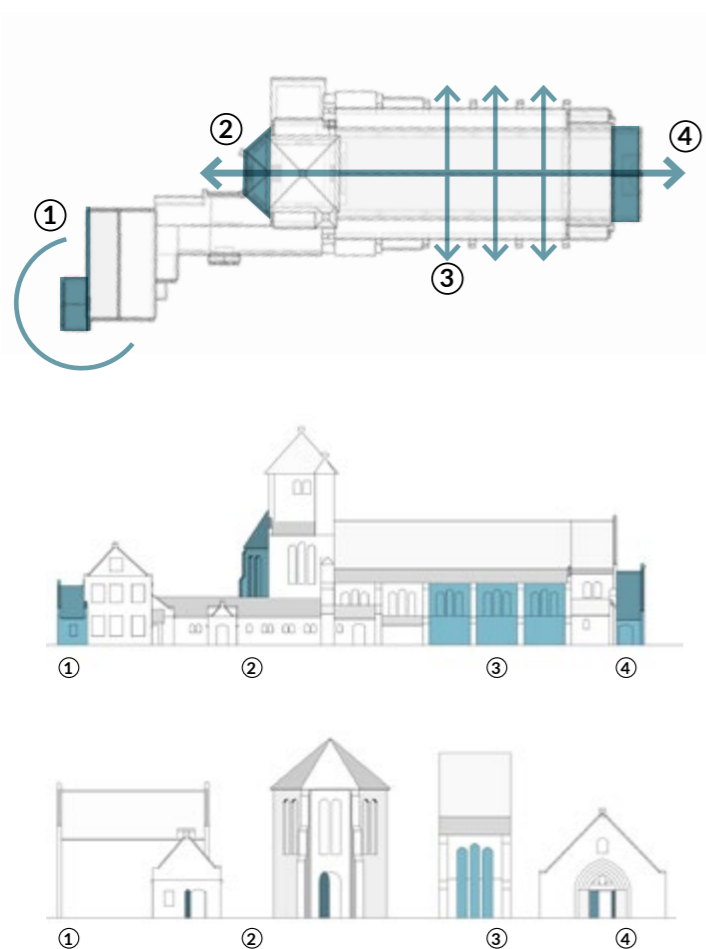
Samen met de werkgroep zijn verschillende ontwerpprincipes verkent waarvan drie voorkeursrichtingen in een slotbijeenkomst zijn voorgelegd aan het dorp.

Nieuwe entree's bieden mogelijkheden voor een multifunctionele inrichting en gebruik van het gebouw en biedt tevens kans nieuwe plekken rond het gebouw te activeren en te verbinden.

Het toevoegen van een tweede verdieping in het schip biedt kansen om kleinschalige flexibele ruimtes op de eerste verdieping te realiseren. Ruimtegebruik technisch leent het schip zich in beperkte mate voor woningen wanneer tegelijkertijd de wens bestaat het doorzicht van voorportaal tot koor en de open kerkvloer in stand te houden.

Met het oog op de grote behoefte aan woningbouw in het dorp is er op basis van het ruimtelijk principe van oude begijnhoven een opzet uitgewerkt waarbij met respect voor de landschappelijke kwaliteiten van het parochiebos kleinschalige woonhofjes met een gemeenschappelijke binnentuin zijn uitgewerkt.

1. Verbeteren relaties kerkgebouw en omgeving

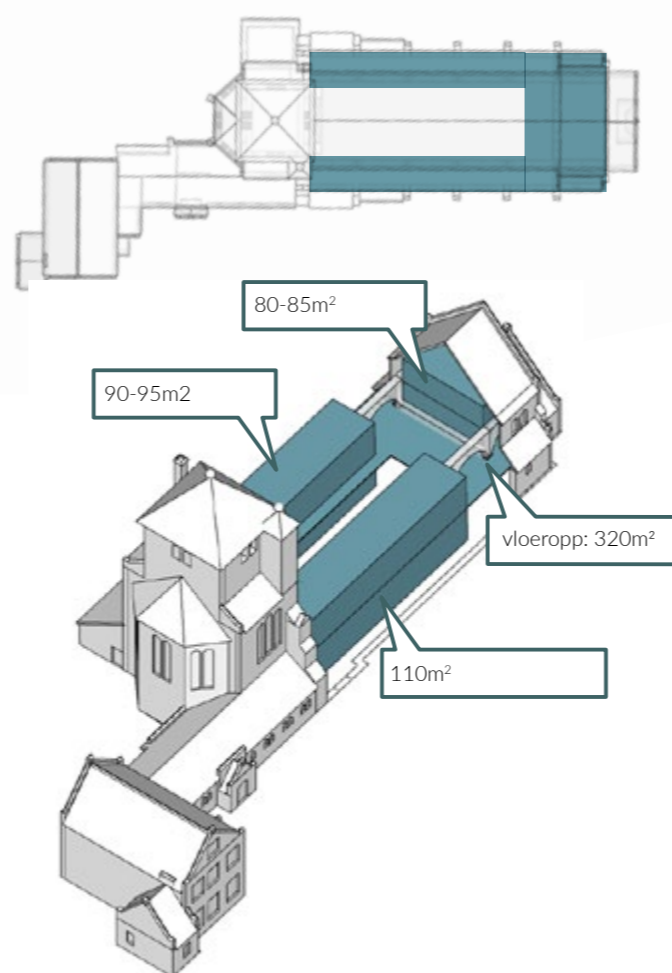

2. ruimte voor inbreiding (box-in-box)

met respect voor bestaande ruimtelijke kwaliteiten

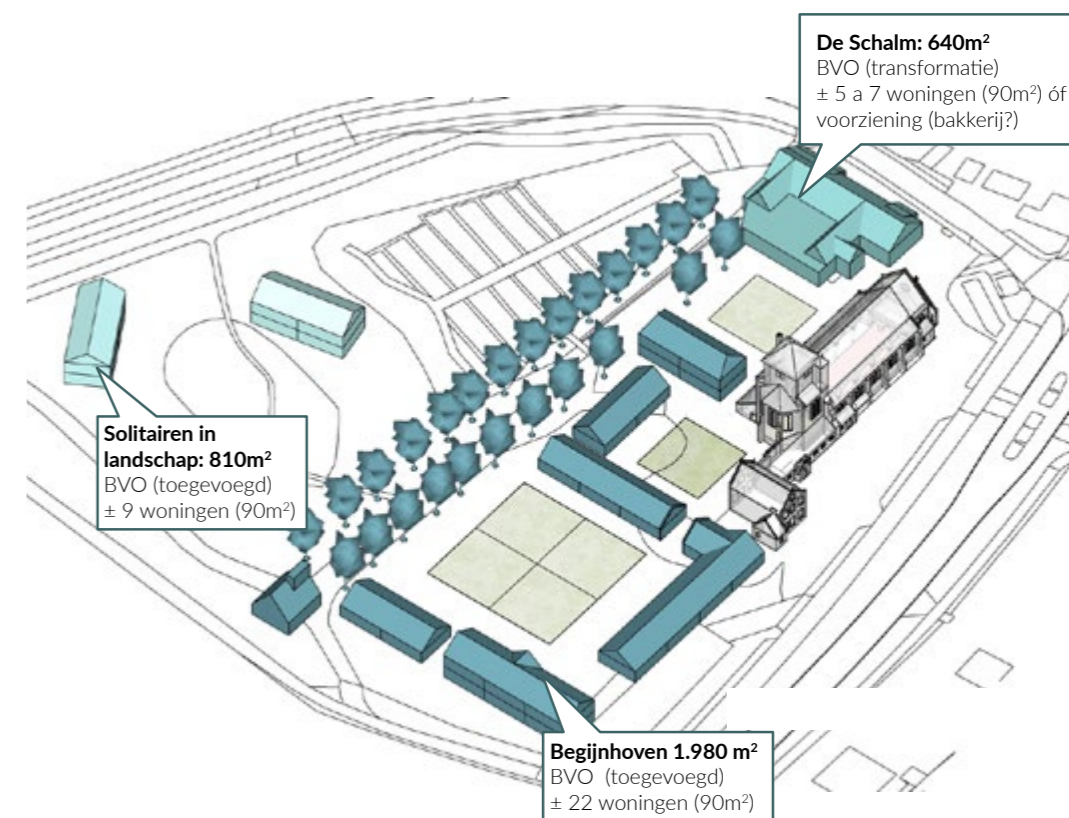
totaal 400 m² extra programmaoppervlak

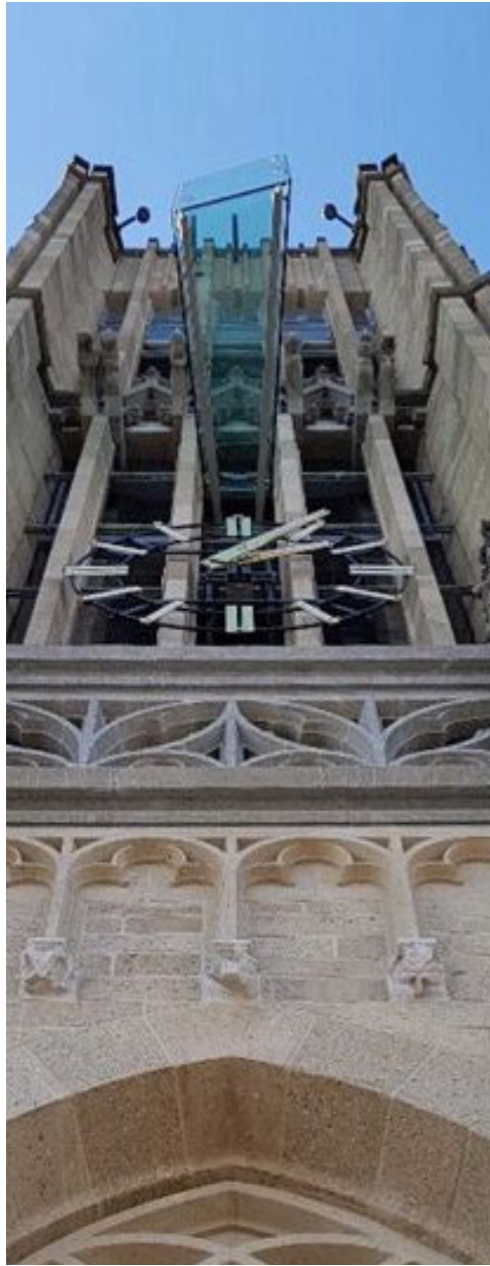
voorkeur voor commercieel-
maatschappelijk programma

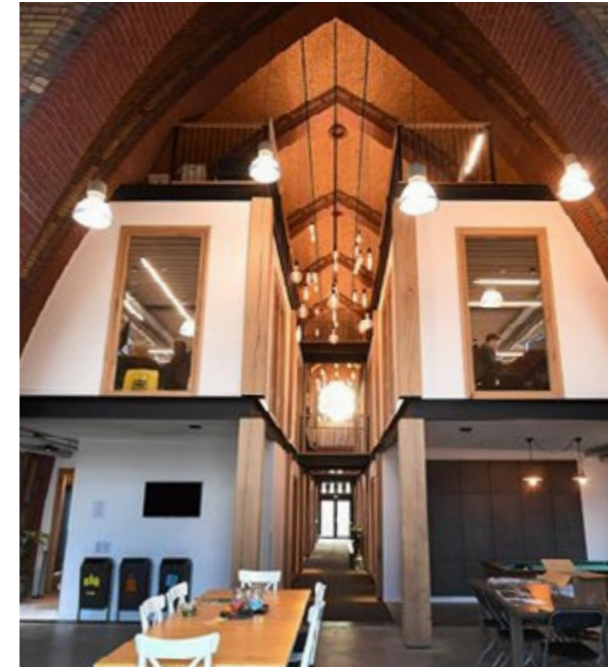
3. ruimte voor inbreiding met woningbouw

met respect voor ruimtelijke kwaliteiten van het Parochiebos

1. Verbeteren relaties kerkgebouw en omgeving

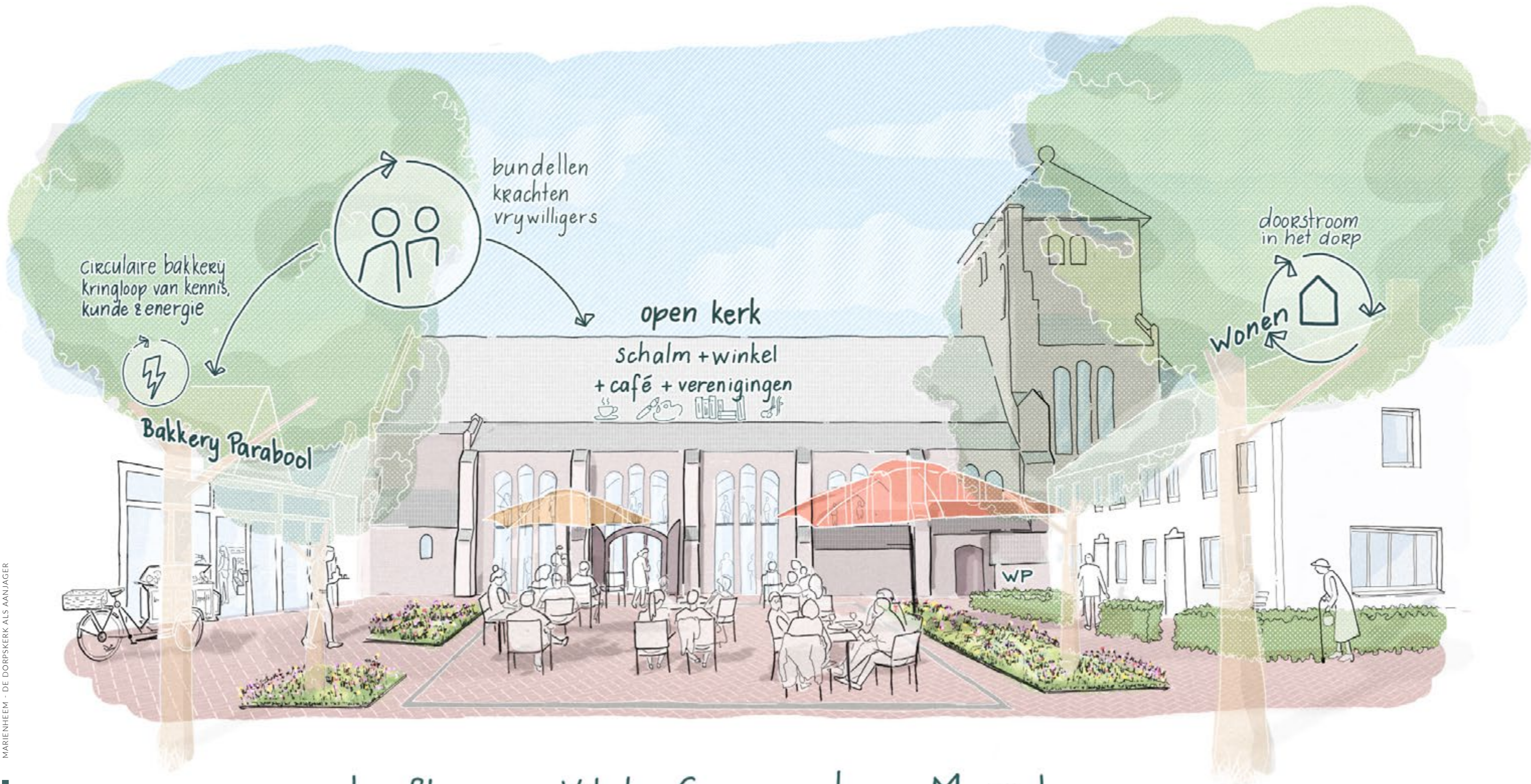

2. ruimte voor inbreiding (box-in-box)

3. ruimte voor inbreiding met woningbouw

Voorkeursscenario kerkgebouw en kerkterrein

Leefbare & Vitale Gemeenschap Mariënheem

Slotbijeenkomst - Programmering en kansen voor vervolg

Kansen voor een multifunctioneel programma

Op 12 april is er een slotbijeenkomst van het ontwerpend onderzoek georganiseerd voor het dorp. Hierbij is met name verkend welke invulling voor kerkgebouw en kerkterrein op draagvlak kunnen rekenen en welke partijen actief willen meedenken of meewerken om de organisatorische en financiële haalbaarheid van de plannen verder uit te werken. De uitkomsten geven een eerste aanleiding tot een nieuwe legenda van functies voor de locatie waarbij we voor nu een scherp onderscheid voorstellen tussen het kerkgebouw als locatie voor (maatschappelijke) voorzieningen en een blijvende plek voor bezinning en het terrein als plek voor woningbouw. Deze legenda is zeker nog niet compleet maar wordt in het vervolg op dit onderzoek hopelijk verder uitgewerkt

Een nieuwe legenda voor kerkgebouw- en terrein

cafe

kapper

De Schalm

woningen

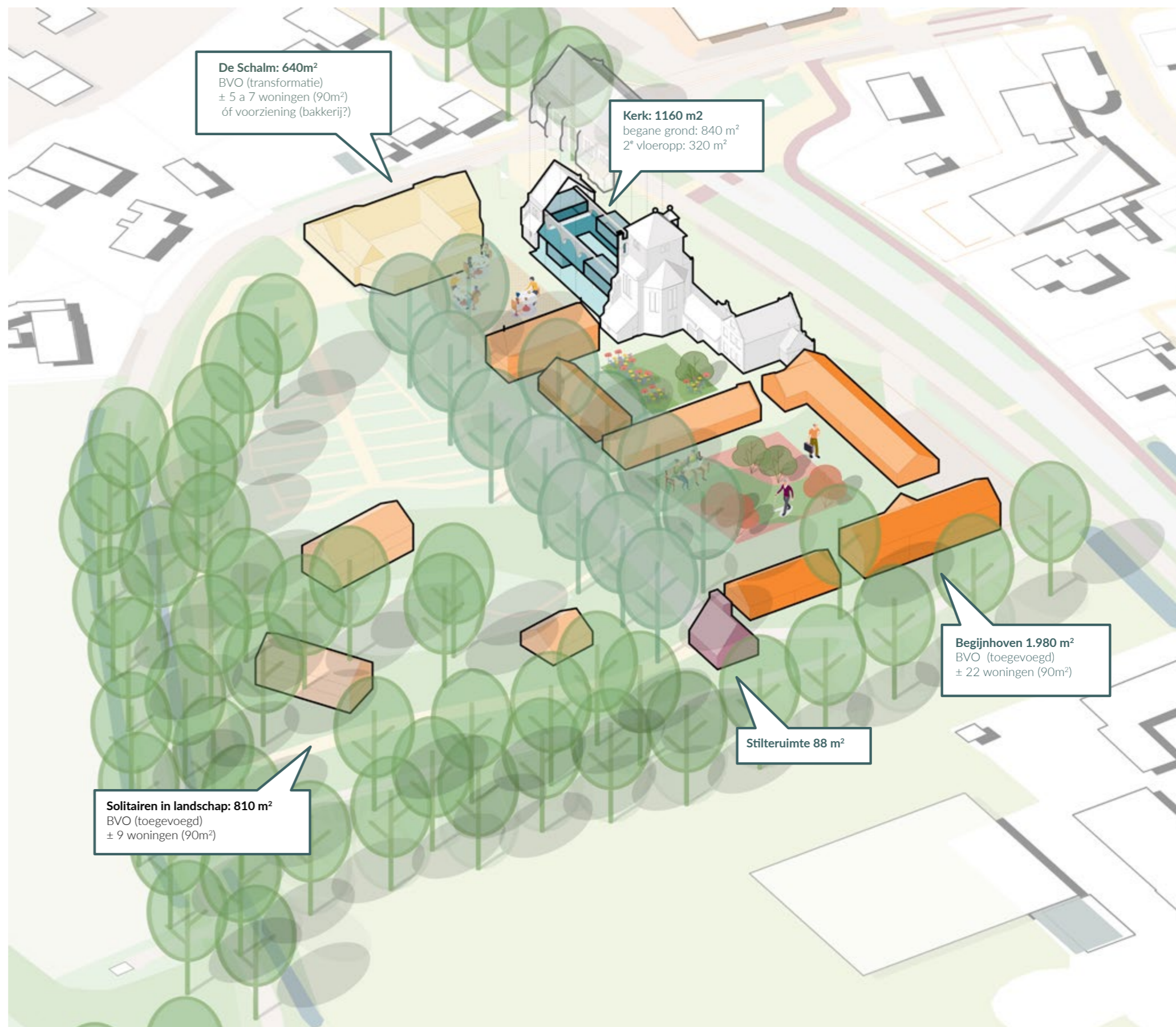
winkel/bakkerij

omnihuus

schildersclub

05

Conclusies & Vervolg

Conclusies en vervolg

De oplettende lezer zal duidelijk zijn dat met het ontwerpend onderzoek een rijke hoeveelheid aan informatie en inzichten is opgehaald. Niet alleen ten behoeve van de ontwikkelingen in Mariënheem maar voor ook transformatie en ontwikkelopgaven die spelen in andere dorpskernen. Tegelijkertijd ligt er als resultaat van het onderzoek nog geen uitgewerkt plan om uitvoering aan te geven, maar de eerst volgende stappen zijn inmiddels gezet:

- Er zijn een aantal prioritaire opgaven gedefinieerd die spelen in het dorp (zie kader).
- De planologische kaders voor woningbouw op het kerkterrein worden verder onderzocht (zie afbeelding).
- Er worden vanuit de werkgroep coalities verkent waarmee uitwerking kan worden gegeven aan een 'haalbaarheidsplan'
- De kerkvisie van de Gemeente Raalte stelt middelen beschikbaar voor een dergelijk haalbaarheidsonderzoek
- Er lopen gesprekken met de parochie over de voorwaarden tot verkoop, een eventuele tijdelijke of gefaseerde invulling en de waardebeoordeling

Investeer in duurzame voorzieningenaccomodaties die bijdragen aan de leefbaarheid van het dorp (zowel bouwtechnisch als organisatorisch)

- De School heeft een toekomstige (renovatie)opgave (volgens gemeentelijk IHP).
- De Parabool wenst de Bakkerij, Winkel, Coffeecorner en de organisatie te verduurzamen.

Bestaande duurzame accomodaties niet zomaar afwaarderen

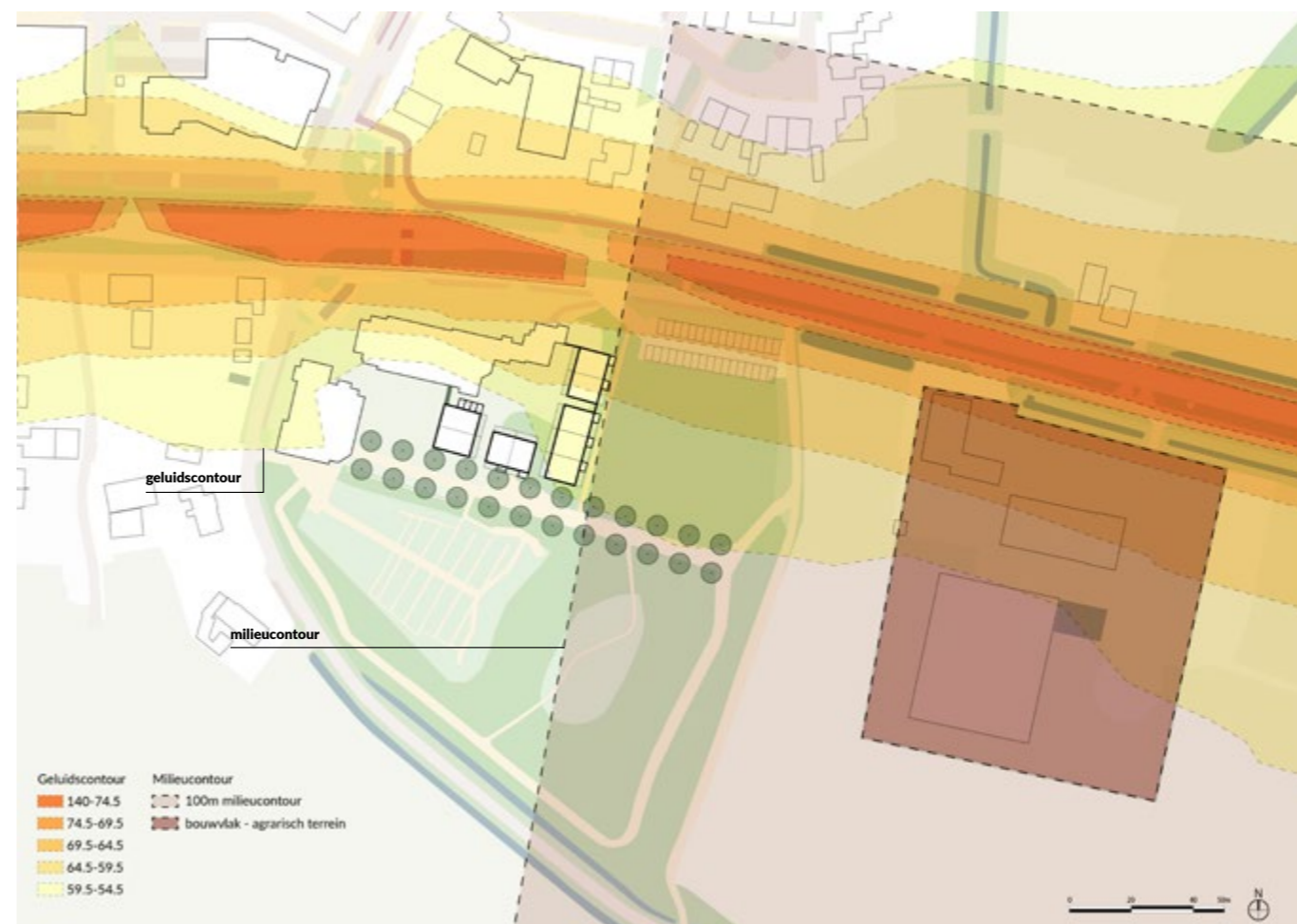
- Rondom 't Asspel is en wordt geïnvesteerd.
- Kerk en Schalm als geschikte locaties waar voorzieningen geclusterd kunnen worden.

Zorg voor voldoende woningen voor jong en oud

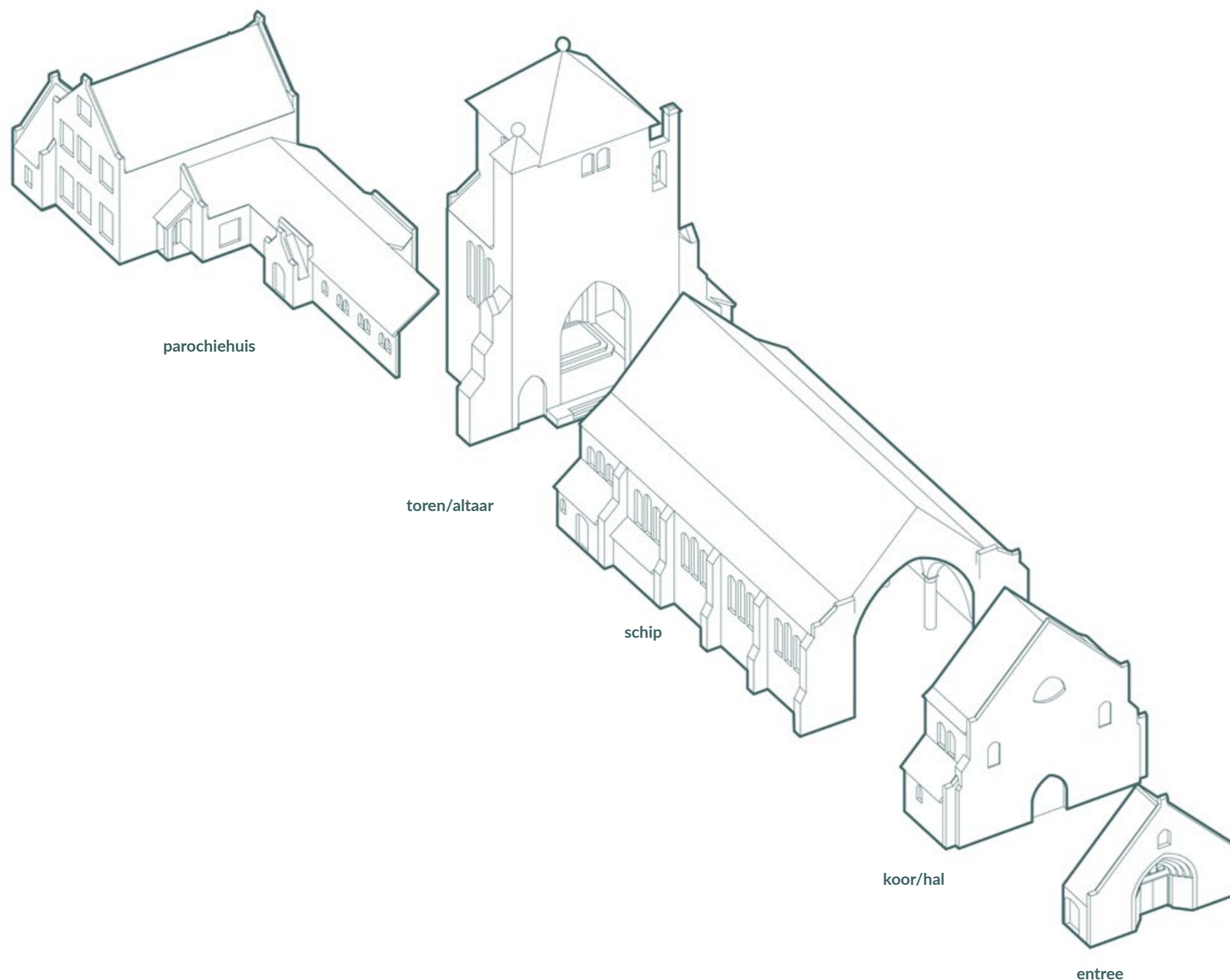
- Specifiek bouwen voor ouderen, zorgt niet alleen voor nieuwe woningen maar ook voor doorstroming (en daarmee ruimte voor een nieuwe generatie)
- Behouden van bewoners als potentieel vrijwilligers in het dorp draagt ook bij aan het behouden van een vitale gemeenschap.

Investeer in een verkeersveilige oversteek van de N35 enerzijds en bereikbaarheid van het dorp anderzijds

- Begin klein, maar durf ook vooruit te kijken

Vervolg herbestemmingsopgave

Eigenaarschap rondom de kerk

Het gesprek zal zich in de toekomst vooral richten op het (gedeelde) eigenaarschap rondom de kerk en welke waarden en waardeontwikkeling - sociaal, emotioneel, financieel - je als gemeenschap kunt vasthouden.

Duidelijkheid in het omgevingsplan over toegestane functies in het gebouw kan hierbij helpen.

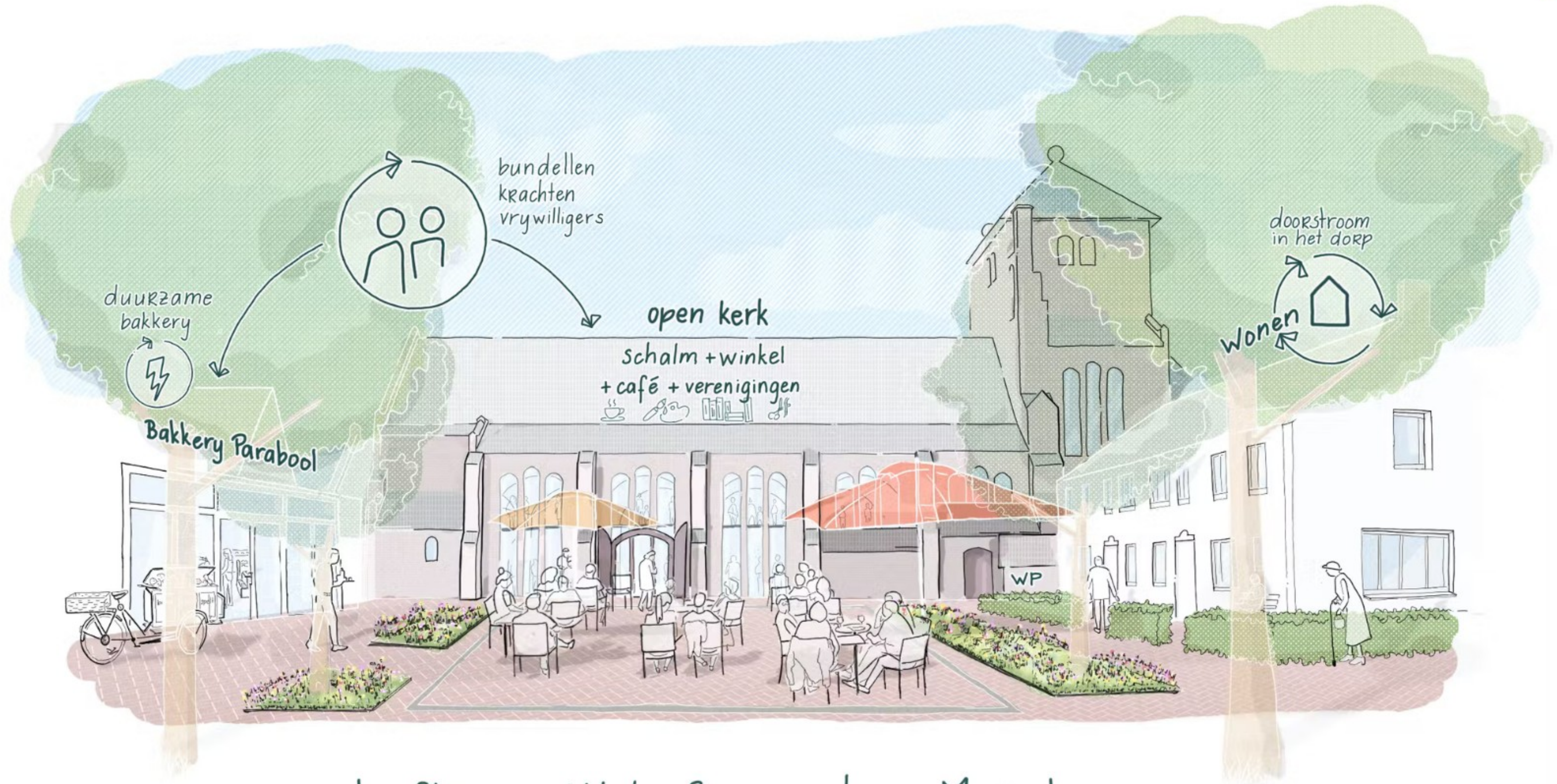
Een belangrijke stap in het onderzoek is uiteindelijk geweest om het kerkgebouw en kerkterrein in onderdelen uit elkaar te halen, een gevoel te krijgen bij de beschikbare ruimtes en deze vervolgens te koppelen aan het gewenste en mogelijke programma.

Zo is inzicht verkregen in de mogelijkheden om partijen als De Schalm en/of De Parabool naar de kerk te verplaatsen. Of juist om een deel van de kerk, zoals de koorruimte onder de toren te behouden als stilleruimte en als plek voor het kunnen continueren van een pastorale invulling.

Het afpellen van de ruimtes in de kerk biedt betrokkenen inzicht in zowel de ruimtelijke, organisatorische en beheersmogelijkheden en aldus ook 'knoppen' om aan te draaien als het gaat om de waardebevestiging(en), (ver)koop en of (ver)huur mogelijkheden.

Bijlage

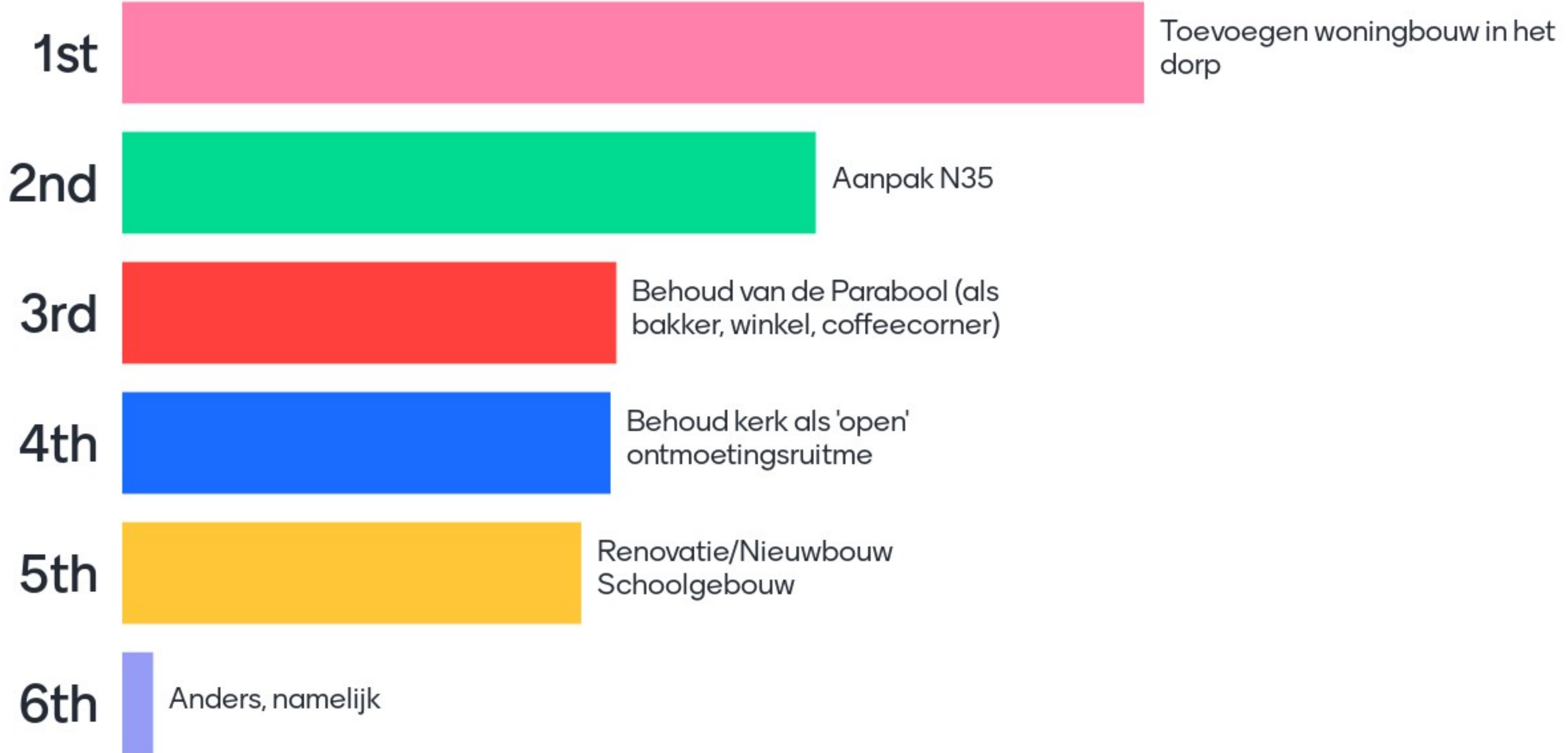
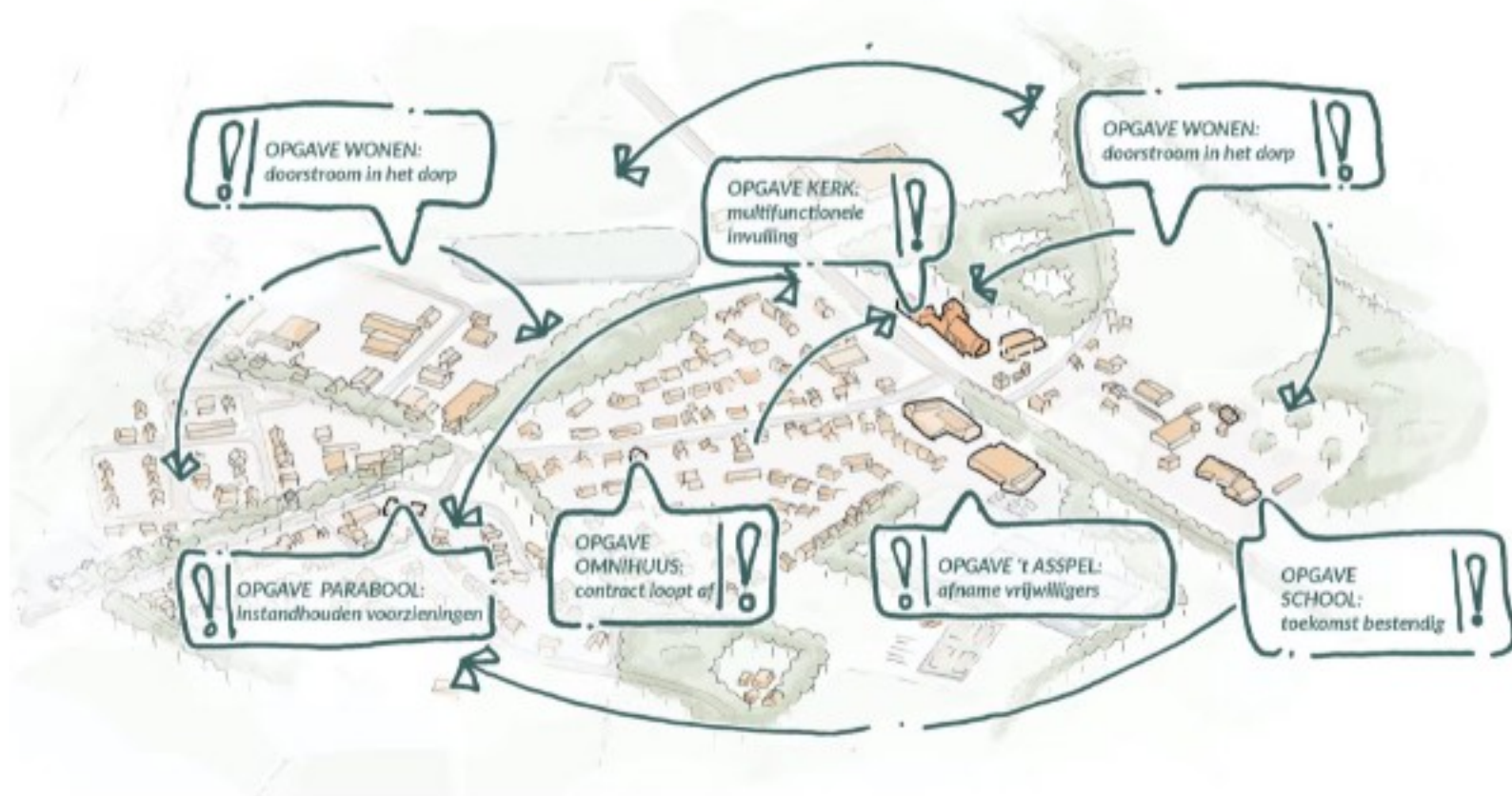
Resultaten Mentimeter

Leefbare & Vitale Gemeenschap Mariënheem

Welke mogelijk toekomstige dorpsontwikkeling vindt u het belangrijkste?

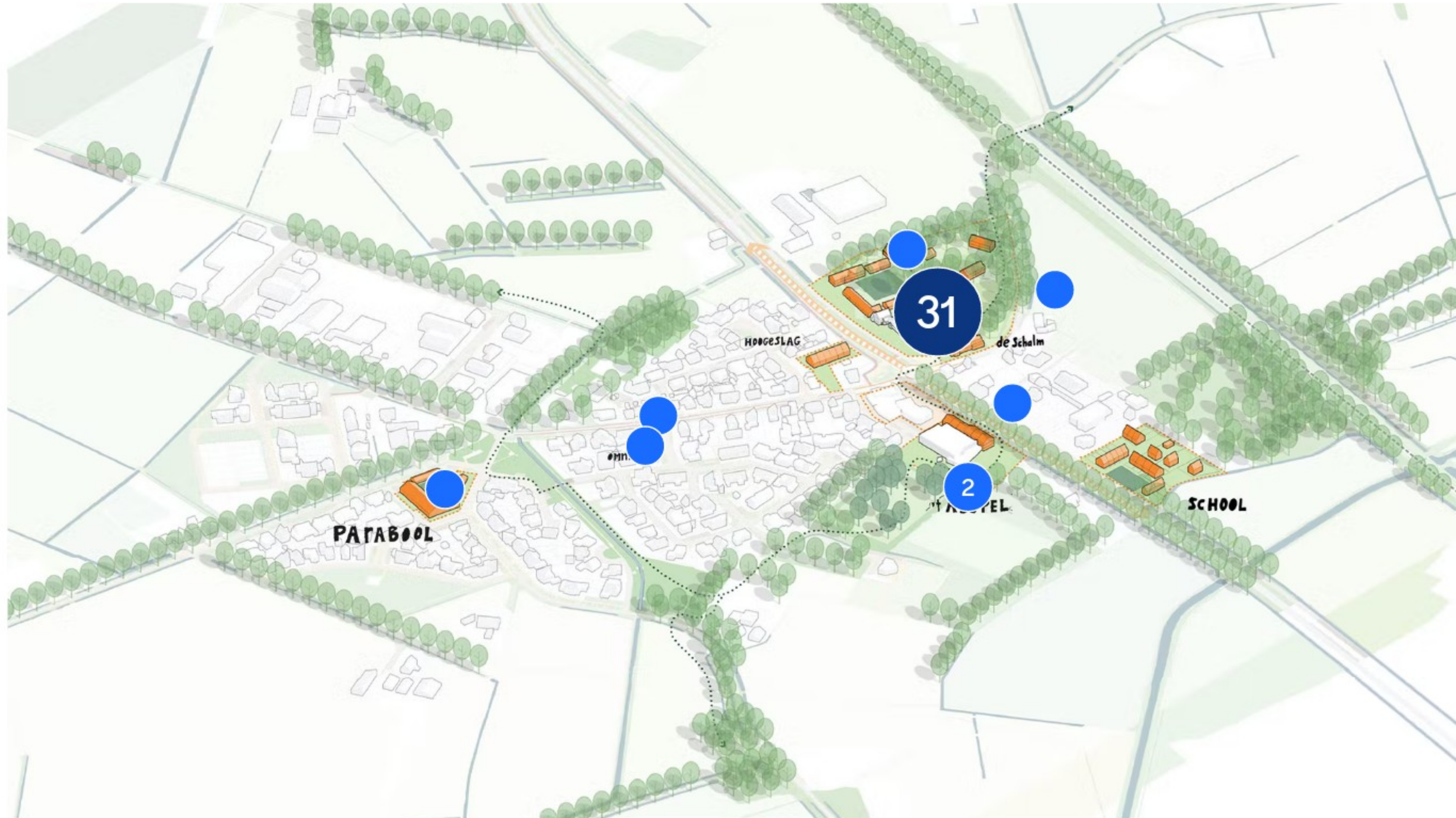
Uw voorkeurslocatie voor nieuwe woningen?

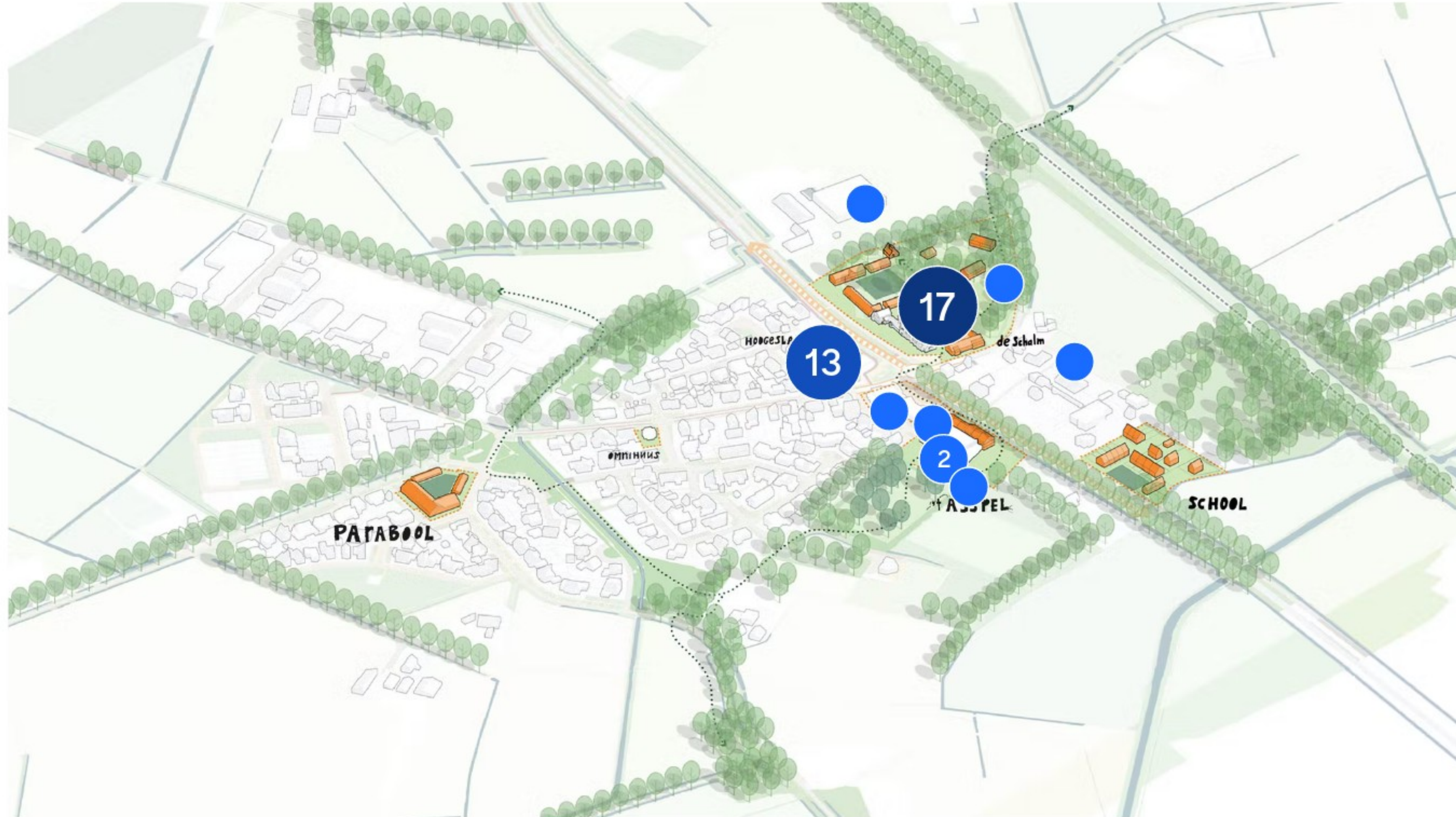
Uw voorkeurslocatie voor de school?

Uw voorkeurslocatie voor de Parabool (winkel)

Uw voorkeurslocatie voor de dorpskroeg?

Welke ingreep in het kerkgebouw/kerkterrein vindt u het meest wenselijk?

1st

Toevoegen ruimtes (en/of tweede vloer) in het kerkgebouw (ten behoeve van verenigingen en maatschappelijke/commerciële organisaties)

2nd

Toevoegen woningen op het kerkterrein

3rd

Openen (relatie verbeteren) van het kerkgebouw naar het parochiebos

4th

Anders, namelijk (in te vullen op volgende slide)

Welke (andere) nieuwe functie wenst u voor het kerkgebouw?

ontmoetingsruimte

Negatief

Hoe staat u tegenover woningbouw op het kerktrein? **4.6**

Positief

WIE IS STRAKS EIGENAAR?

Collectief

Privaat

Publiek

The George and the dragon

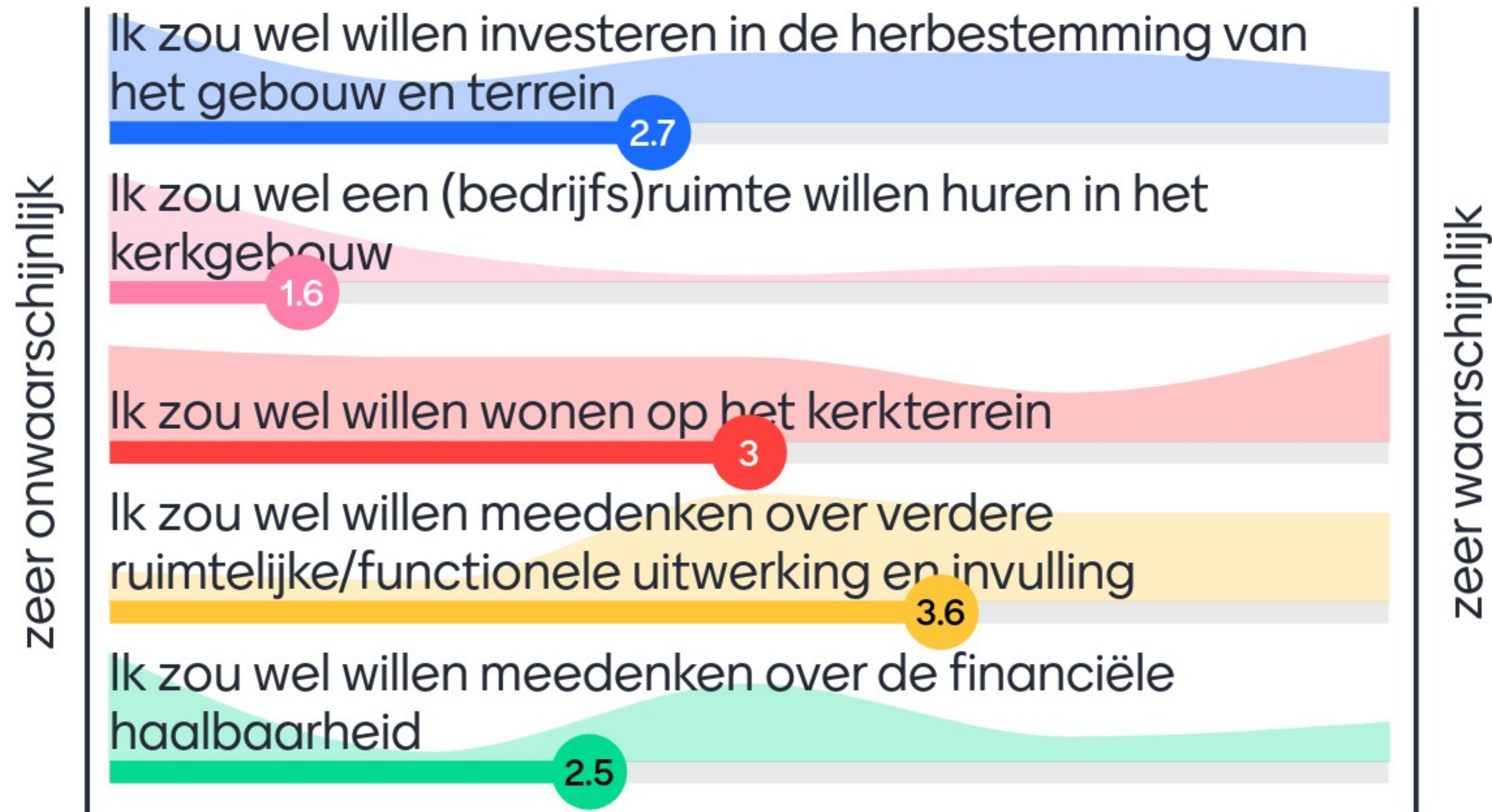
Wijkpaleis

Over LSA bewoners
1 van 14 artikelen over LSA bewonersinitiatief - bewoners en bewoners, Bewonersinitiatief voor de regio, Wij stellen onze kennis en kunde in de regio in de regio.

Kennisplatform LSA

Zou u willen bijdragen aan de herbestemming van het kerkgebouw?

Wat zou u aan de parochie willen meegeven als zij toch overgaat tot verkoop aan een andere partij buiten de gemeenschap?

VERVOLG

Bronnen

HEMM. (2021). *Integraal Huisvestingsplan Onderwijs. Raalte*. Opgehaald van <https://www.raalte.nl/sites/default/files/Integraal%20Huisvestingsplan%20Onderwijs%20%282022%20%E2%80%93202038%29.pdf>
Kerk architectuur. (s.d.). Opgehaald van stringfixer: https://stringfixer.com/nl/Church_architecture

Koren, D., Strolenberg, F., & Wijmans, W. (2016). *Parade van Plattelandskerken: vijftwintig inspirerende voorbeelden voor het in stand houden van kerkgebouwen*. Agenda Toekomst Religieus Erfgoed | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Molen, F. v. (2021, 3 26). *Ruim twintig kerken sluiten komende jaren in Overijssel*. Opgehaald van Publiekplein: <https://www.publiekplein.nl/ruim-twintig-kerken-sluiten-komende-jaren-in-overijssel/>

Schuurkerk. (s.d.). Opgehaald van Canon van Nederland: <https://www.canonvannederland.nl/nl/page/32593/schuurkerk>

Toekomst Religieus Erfgoed. (2021). *Kerkenvisies feiten en inzichten*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

van der Berggen, M., & de Fijter, N. (2019, 6 25). *Een op de vijf Nederlandse kerken is geen kerk meer*. Opgehaald van Trouw: <https://www.trouw.nl/religie-filosofie/een-op-de-vijf-nederlandse-kerken-is-geen-kerk-meer~b033cc0f/>

van der Graaf-Duijst, G.H. (2013). *Een nieuwe tijd voor de wederopbouwkerken*. Delft: Technische Universiteit Delft

Colofon

Titel: **De dorpskerk aanjager voor een toekomstbestendige dorpskern en vitale gemeenschap**

Datum: 22 september 2022 (definitief)

In samenwerking met: Werkgroep Samen Leefbaar Mariënheem
Gemeente Raalte

Opgesteld door: buro MA.AN
Terborchstraat 22
8011 GG Zwolle

www.buromaan.nl

Mogelijk gemaakt door: Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Gemeente Raalte

**stimuleringsfonds
creatieve industrie**